

YENİ NORMALLER DEĞİŞİM

Bizden Haberler'in değerli okurları,

Topluluk şirketlerimiz uluslararası alanda ses getiren başarıları ve performanslarıyla bizleri gururlandırmaya devam ediyor. Geçtiğimiz günlerde uluslararası marka değerlendirme kuruluşu Brand Finance, 2020 yılı "Türkiye'nin En Değerli 100 Markası" raporunu yayınladı. Bu yıl 13'üncüsü yapılan çalışmaya göre, Topluluk şirketlerimizden Arçelik, Yapı Kredi ve Ford Otosan ilk 10'a girdi. Raporun "En Güçlü İlk 10 Marka" kategorisinde 4'üncü olarak yer alan Opet Türkiye akaryakıt dağıtım sektörünün en güçlü markası olurken, Otocar ise "En çok değer kazananlar" kategorisinde birinciliğe yükseldi. Bu başarılarla katkı sağlayan şirketlerimize ve emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Ülkemizden ve köklü tarihimizden aldığımız güçle her türlü zor koşulda üretme ve ekonomiye değer katma ilkemiz, şirketlerimize de yön veriyor. Bu doğrultuda "Durma Lüksümüz Yok" diyerek, pandemi döneminde hiç durmadan üretimini sürdüren ve ülkemizin enerji ihtiyaçlarını karşılamayı vazife sayan Tüpraş, İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) hazırladığı "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu 2019 Araştırması"na göre, üretimden satışlarda 87 milyar 949 milyon lirayla Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşu olarak yer aldı. Ayrıca Türkiye'nin en büyük 500 şirketinin belirlendiği "Fortune 500" araştırmasında da 2019 sonuçlarına göre yine zirvedeki yerini muhafaza etti. İSO 500'e giren diğer şirketlerimiz Ford Otosan, Arçelik ve Tofaş ise, önceki yıllarda olduğu gibi yine ilk 10 şirket arasında yer alarak bizleri gururlandırdı.

Pandemiyle birlikte gözler tedarik zincirlerinin sürdürülebilirliğine çevrildi ve bu konu şirketlerin üst sıradaki operasyonel risklerinden biri haline geldi. Küresel tedarik zincirinin en güçlü halkası olarak görülen Çin'in lider konumu, pandeminin başladığı yer olması nedeniyle, sorgulanmaya başladı. Özellikle salgının ilk günlerinde geciken sevkiyatlar ve artan maliyetler şirketlere zor günler yaşattı. Satın

alma sektöründe pandeminin yarattığı dezavantajları avantaja çevirmeyi başaran Zer, sahip olduğu yetkin insan kaynağı ve dijital yetkinlikleriyle bu zor dönemde müşterilerine büyük fayda sağladı. Küresel pazarlarda iş hacmini artırmak için kararlı adımlar atan şirketimizin Genel Müdürü Mehmet Apak, satın alma sektörünün değişen dinamiklerini anlatıyor.

Pandemi küresel ve yerel ekonomiler üzerinde büyük etkiler yaratırken, var olan toplumsal sorunları daha da derinleştiriyor. Yakın gelecekle ilgili belirsizlikler ve artan işsizlik, tüm dünyada insanların kaygılarını giderek artırıyor. Virüsle mücadelede büyük kayıplar veren Amerika, yaklaşan seçim sürecinin de hareketliliğini yaşamaya başladı. Son günlerde Amerikan yönetimine sıkıntı yaşatan George Floyd protestolarının arka planını sayfalarımıza taşıdık.

Salgın nedeniyle bazı geleneklerimizi arzu ettiğimiz gibi yaşayamamak da, yaklaşan Kurban Bayramı, toplumumuzdaki birlik ve beraberlik ruhunu bizlere hatırlatarak, bu süreçten hep birlikte iyileşerek çıkma umudumuzu tazeliyor. Bu vesileyle çalışma arkadaşlarımız, bayilerimiz, servislerimiz, tedarikçilerimiz ve ailelerinin bayramlarını içtenlikle kutluyor, sizlere sağlıklı ve mutlu tatiller diliyorum.

Sevgi ve saygılarımla,

Levent Çakıroğlu

BU

3

NELER OLDU?

Koç Holding İnsan Kaynakları Direktörü Özgür Burak Akkol, 100 bin çalışanı olan Koç'ta pandemi dönemini anlattı

Arçelik'e tam not

Finans sektörünün en yüksek notu Yapı Kredi'ye

YENİ DÜNYA

29

Yapay zekâ, salgında fazla mesaide

PROFİL

46

Pandeminin hızını kesemediği duayen

SA-

11

VİZYON

İbrahim Yelmenoğlu:
"Bir ülkenin enerjisini üretiyorsanız, durma lüksünüz yok"

Mehmet Apak:
"Dünya tedarik zincirinde Türkiye için fırsat zamanı"

YI-

YAKIN PLAN

23

George Floyd dünyayı değiştirebilir mi?

DA

İmtiyaz Sahibi Koç Holding A.Ş. adına Levent Çakıroğlu (Sahibi) Genel Yayın Yönetmeni Oya Ünlü Kızıl Sorumlu Yönetmen Şeniz Akan
Yayın Koordinatörü Tuğçe Kutlu Serintürk Yayın Kurulu Mustafa Kemal Çolak, M. Dumrul Sabuncuoğlu, Nihal Kız
Yayınlar Direktörü M. Dumrul Sabuncuoğlu Direktör Nihal Kız, Neslihan Böle Arslan Editörler Berna San, Biray Anıl Birer, Yasemin Balaban, Arzu Erdoğan, Özlem Kapar Bayburs, Mine Akverdi Denктаş Tasarım ve Uygulama Overtime, Nurcan Baş, Engin Kuru
Fotoğraf Editörü Hüseyin Serdar Öngen

Overtime Bilgi Teknolojileri İletişim ve Reklamcılık Ltd. Şti. 19 Mayıs Mahallesi Veteriner Hilmi Sokak Hilmi Palas Apt. No:4 K:1 D:4 34363 Şişli, İstanbul T: 0212 252 74 25 overtime.com
Baskı ve Cilt (Matbaa) İRM Dijital Matbaa A.Ş. Şerifali Mahallesi Şehit Sokak No:49 Ümraniye, İstanbul T: 0216 466 74 98 Yayın Türü Yaygın Yerel Süreli Yayın Süresi / Dili Aylık / Türkçe

BU DERGİDEKİ
YAZI VE GÖRSELLER
KAYNAK BELİRTİLEREK
KULLANILABİLİR.

NELER OLDU?

KOÇ HOLDİNG İNSAN KAYNAKLARI DİREKTÖRÜ ÖZGÜR BURAK AKKOL, 100 BİN ÇALIŞANI OLAN KOÇ'TA PANDEMİ DÖNEMİNİ ANLATTI

KOÇ HOLDİNG KURUMSAL İLETİŞİM VE DIŞ İLİŞKİLER DİREKTÖRÜ OYA ÜNLÜ KIZIL'IN MODERATÖRLÜĞÜNDE İKİNCİSİ GERÇEKLEŞEN "BİZDEN HABERLER SÖYLEŞİLERİ" NİN KONUĞU KOÇ HOLDİNG İNSAN KAYNAKLARI DİREKTÖRÜ ÖZGÜR BURAK AKKOL OLDU. AKKOL, 46 ÜLKEDEN 60'TAN FAZLA İŞYERİ VE FABRİKADA FAALİYET GÖSTEREN, 100 BİN ÇALIŞANI BULUNAN KOÇ TOPLULUĞU'NUN PANDEMİ DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASINDAKİ İNSAN KAYNAKLARI SÜREÇLERİNİ CANLI YAYINDA TOPLULUK ÇALIŞANLARI, BAYİLERİ VE EMEKLİLERİNDEN OLUŞAN ON BİNLERCE KİŞİYE ANLATTI.

Koç Topluluğu'nun kurumsal yayını "Bizden Haberler Söyleşileri"ne konuk olan Koç Holding İnsan Kaynakları Direktörü Özgür Burak Akkol, "Pandemi Öncesi ve Sonrası: Koç Topluluğu'nda Çalışma Hayatı"nı anlattı. Koç Holding Kurumsal İletişim ve Dış İlişkiler Direktörü Oya Ünlü Kızıl'ın sorularını yanıtlayan Özgür Burak Akkol, "Koç Topluluğu'nda görev yapan 100 bin çalışma arkadaşımızın yüzde 72'si,

1980 ve sonrası doğumlu... Yaş ortalamamız 34... Dolayısıyla çok genç bir Topluluğuz. Yeni normalden önce de bizim normalimiz sürekli bir değişime tabi idi. Değişimin hızı esasında bu dönem ana konu. Pandemi nedeniyle önümüzdeki 6 ay veya 1 – 1,5 yıl, 5-10 yıllık değişimleri çok daha kısa zaman zarfında hissedeceğimiz bir dönem olacak. Biz bu değişimi insan kaynağımızla, geniş, kocaman bir aile olarak

yöneteceğiz" dedi. Pandeminin ilk günlerinde ve tüm süreç boyunca Koç Topluluğu çalışanlarının ihtiyaçlarını belirlemek için "Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?" anketi yaptıklarını anlatan Özgür Burak Akkol, yol haritalarını bu doğrultuda belirlediklerini aktarırken, "Biz neler yapabiliriz, öneriniz, eleştirileriniz nelerdir diye sorduk. İlk ankette kaygı oranı yüzde 60'tı. İkinci ankette yüzde 32'ye, üçüncü ankette

NELER OLDU?

yüzde 12'ye düştü. Yüzde 12'yi de aşağı çekmek için çalışmaya devam ediyoruz. Bu dönemde tüm süreçlerimizi planlarken iki temel önceliğimiz oldu. Birincisi, çalışma arkadaşlarımızın ve ailelerimizin sağlığı, ikincisi ise tek bir çalışma arkadaşımızın dahi istihdam ve gelir kaybına uğramaması idi. Bunu sağladık. Ümit ediyorum ki bundan sonrası dönemi de bundan önceki 4 ay gibi hep birlikte başarıyla yöneteceğiz" dedi. Özgür Burak Akkol, yeni dönemin dinamiklerini dikkate alarak "Future of Work" şemsiyesi altında Koç Topluluğu'nda pek çok yeni insan kaynakları uygulamasını devreye almaya hazırlandıklarını da anlattı. Akkol, "Çevik dönüşüm (Agile) ve rotasyon gibi hali hazırda gündemimizde olan uygulamaların yanı sıra şirketler arası ofislerin ortak kullanımı, hiyerarşinin azaltılması ve uzaktan çalışma gibi pek çok yeni başlığı da çalışıyoruz. Pandemi döneminde 30 bine yakın çalışma arkadaşımız uzaktan çalıştı ve memnuniyet oranı yüzde 74... Bu uygulamaya pandemi sonrası dönemde de devam edeceğiz. Ofislerimizde görev yapan çalışma arkadaşlarımız haftada bir gün artık uzaktan çalışabilecekler. Ayrıca Koç ofislerinin, hangi şirkette çalıştığından bağımsız Koç çalışanları tarafından ortak kullanılabilirliğini düşünüyoruz. Gerektiğinde Sütlüce'de görev yapan bir çalışma arkadaşımızın, Ataşehir'deki bir şirketimizdeki ofisi kullanabilmesini mümkün hâle getireceğiz" diye konuştu.

"Sabah 07, akşam 21 arasında evdeki, ofisteki, sahadaki çalışma arkadaşlarımıza dokunacak 1500'ün üzerinde uygulama hayata geçirdik."

Oya Ünlü Kızıl'ın, "Son 5 yılda insan kaynakları süreçlerimizde

çok ciddi, yenilikçi, iyi model olarak gösterilebilecek adımlar attınız. Forbes'un 'Dünyanın En İyi İşverenleri' listesinde iki bin şirket arasında 35'inci sıradayız ve ilk 100'de yer alan Türkiye'den tek şirketiz. Bu kadar büyük bir yapıda insan kaynakları süreçlerimizi yönetmenin de zorlukları vardır. Pandemi döneminde süreçlerinizi nasıl belirlediniz?" sorusu ile başlayan söyleşide Özgür Burak Akkol'un yanıtı şöyle oldu: "Zorluk diyemesem de kolay olmayan tarafları var elbette. Koç Ailesi'nden başlayarak, CEO'muz, Başkanlarımız, iş sağlığı güvenliği ekiplerimiz, bütün Topluluğumuz bu süreçte bir araya geldik. Muazzam bir dayanışma ile kenetlendik. İnsan kaynakları olarak öncelikle çalışma arkadaşlarımızı dinledik.

"1965'ten bu yana yaşanan en büyük işsizlik oranlarına ulaşılabileceği tahmin ediliyor. Koç Topluluğu coğrafyasına katkıda bulunmayı ve istihdamı korumayı hedefliyor. Ana stratejimiz aslında bu: Bir kişinin bile işine manî olmamak..."

İhtiyaçları doğru tanımlayabilmek için 30'a yakın "persona" belirledik. Topluluk genelinde maske ve dezenfektan süreçlerimizde hiç sorun yaşamadık. Hâlihazırda da 8 milyon üzerinde maske stoğumuz var. Tüm altyapılarımız hazır ve evden çalışmaya çok hızlı geçtik. Koç Ailem ile talep eden çalışma arkadaşlarımıza 5 GB internet hediye ettik. 30 bin kişi faydalandı. Tat, Sek ve Düzey'in ürünlerinde Koç Ailem'e özel kampanyalarla 100 TL'lik alışverişe 50 TL'lik indirim sağladık. Koç Topluluğu Spor Kulübü ile sabah 7'de başlayan ve

gün boyu devam eden online spor dersleri başlattık. Koç Akademi'yi çok yoğun kullandık. Türkiye Büyük Millet Meclisi'mizin kuruluşunun 100'üncü yılını kutladığımız bu yılki 23 Nisan'ı Koç Ailem Online Çocuk Şenliği ile kutladık. Komşu Koçlu projemiz ile 1000'e yakın farklı ilçe grubu oluşturduk ve çalışma arkadaşlarımızın ihtiyaç olduğunda tanışmasalar bile birbirlerine, yaşlılarımıza, ailelerine destek olmasına vesile olduk. Çalışma arkadaşlarımızın merak ettiklerini sorabilecekleri bir WhatsApp hattı kurduk. Koç Holding Emekli ve Yardım Sağlığı Vakfı üzerinden 5.000 TL'lik faizsiz finansal yardım paketi sunduk, 15 bin arkadaşımız yararlandı. Bizim işletmelerimizin en önemli farklarından biri teknoloji kullanımıdır. Yapay zekâ destekli

kamera teknolojileri ile filyasyon uygulamasını devreye aldık. Vaka çıkması durumunda geriye dönük olarak kiminle temas edildiğini hızlı şekilde belirleyebiliyoruz. Metal sektöründeki işveren sendikamız MESS ile sosyal mesafenin korunup korunmadığını, riskleri analiz eden bir ürün geliştirdik. Arzu eden şirketlerimiz ve çalışma arkadaşlarımızın hizmetine sunacağız. Özetle şöyle diyebilirim. Sabah 7, akşam 21 arasında evdeki, ofisteki, sahadaki çalışma arkadaşlarımıza dokunacak 1500'ün üzerinde uygulama hayata geçirdik."

NELER OLDU?

“Hedefimiz istihdamı korumak”

Pandemiyle birlikte en önemli gündem maddelerinden biri olan istihdam konusuna da değinen Özgür Burak Akkol, “Koç Topluluğu’nun kuruluşundan itibaren faaliyette bulunduğu coğrafyaya katkı sağlamak ve istihdamı artırmak ana şiarlarından biri... Pandemi dönemine özel konuşacak olursak, şubat ayından beri iki önceliğimiz oldu: Çalışma arkadaşlarımızın sağlığı ve işlerini kaybetmemeleri... Çok şükür teşkilatımız dört aydır bunu yerine getirdi” diye konuştu. Akkol sözlerini şöyle sürdürdü: “Dünya Ekonomi Bankası’nın tahminlerine göre, küresel ekonominin yüzde 5 küçülmesi ve ticaret hacminin yüzde 13 azalması bekleniyor. Bu iki veri, son 80 yılın en büyük ekonomik kriziyle başa olduğumuzu ifade ediyor. Bunun bir de istihdama yansıması var. 1965’ten bu yana yaşanan en büyük işsizlik oranlarına ulaşılabileceği

tahmin ediliyor. Koç Topluluğu, kendi coğrafyasına katkıda bulunmayı ve istihdamı korumayı hedefliyor. Ana stratejimiz aslında bu: Bir kişinin bile işine manî olmamak bu Topluluğun genlerinde var. Ama 'Dünya ekonomisi nereye gidecek, pandemi ne kadar sürecek, devletler nasıl teşvikler verecek, şirketlerimizin durumu olacak?’ gibi Gibi benim de şu an cevaplayamayacağım onlarca belirsiz konu var. Ümit ediyorum ki bunların hepsini, önceki dönemde olduğu gibi hep birlikte yöneteceğiz.”

Koç Akademi yıl sonuna kadar tüm Türkiye’nin erişimine açık olacak

12 binden fazla içeriği ile online eğitim platformu Koç Akademi’yi pandemi döneminde Türkiye’nin erişimine açmalarının büyük ilgi gördüğünü de belirten Özgür Burak Akkol, “Koç Akademi’yi 2 aylığına açmıştık ancak çok kısa bir sürede 8 milyondan fazla kez görüntülendi.

Yıl sonuna kadar platformumuzu tüm ülkemizin kullanımına sunmaya devam edeceğiz” dedi.

Kan paylaşım platformu devreye giriyor

Yeni devreye alacakları kan paylaşım platformunu da ilk kez duyuran Özgür Burak Akkol, şöyle devam etti: “Aslında bu projeye pandemi öncesinde başlamıştık. Pandemi ihtiyacı körükledi. KoçAilem ile kan bağışısı süreçlerini sahipleneceğiz. Bir ihtiyaç olduğunda tüm çalışma arkadaşlarımızın KoçAilem mobil uygulaması üzerinden erişebileceği konum bazlı bir teknoloji olacak. Çalışma arkadaşlarımızın ve ailelerinin, bayilerimizin, emeklilerimizin hem ihtiyaç olduğunda kan bağışısı yapabilecek diğer Koçlulara ulaşabilecekleri hem de gönüllülük esasına dayalı şekilde bağışçı olmak isteyenlerin isterlerse bağışçı olabilecekleri bir uygulamayı hayata geçiriyoruz.” ■

Canlı yayının ardından emeği geçenler, sosyal mesafelerini koruyarak objektife poz verdi.

ARÇELİK'E TAM NOT

KORONAVİRÜS SALGINININ BAŞLADIĞI İLK GÜNDEN İTİBAREN ALDIĞI ÖNLEMLERLE ÇALIŞANLARININ, MÜŞTERİLERİNİN VE İŞ ORTAKLARININ SAĞLIĞINI EN ÖNEMLİ ÖNCELİĞİ YAPAN ARÇELİK'İN BAŞARISI, TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ TARAFINDAN TESCİLLENDİ.

Pandeminin başladığı günden itibaren tüm faaliyet alanlarında en üst düzeyde aldığı tedbir ve önlemleri hayata geçiren Arçelik, Türk Standartları Enstitüsü (TSE) uzmanları tarafından detaylı denetimlerden geçerek "COVID-19 Güvenli Üretim Belgesi" almaya hak kazandı. TSE'nin belirlediği enfeksiyon önleme ve kontrol prosedürlerini eksiksiz bir şekilde yerine getiren Arçelik'in 9 işletmesi, denetimleri hiçbir uygunsuzluk ve ek süre almadan, başarı ile tamamladı. Üretim alanları, personel servislerinin kontrolü, pandemiye yönelik eğitimler, atık yönetimi, ofislerin uygunluğu, personel soyunma odalarının sterilizasyonu, kreşler, temizlik teçhizatları, yemekhaneler, hizmet tedarikçilerinin kontrolleri gibi birçok farklı konuda TSE denetçilerinin detaylı kontrolünden

geçen Arçelik işletme kampüsleri, "COVID-19 Güvenli Üretim Belgesi" aldı.

Sürecin en başından beri Koç Holding Acil Durum Kriz Koordinasyon Merkezi'nin yönlendirmeleri doğrultusunda faaliyetleri planlanan Eskişehir Buzdolabı İşletmesi, Eskişehir Kompresör İşletmesi, Çayırova Çamaşır Makinesi İşletmesi, Bolu Pişirici Cihazlar İşletmesi, Ankara Bulaşık Makinesi İşletmesi, Beylikdüzü Elektronik İşletmesi, Çerkezköy Çamaşır Kurutma Makinesi İşletmesi, Çerkezköy Elektrik Motorları İşletmesi ve Wat Motor A.Ş. üretimlerine TSE sertifikası ile devam edecek. İnsan sağlığına uygun şekilde üretim yapıldığını gösteren belge, tüketicilerin hijyen konusundaki çekincelerini de gidermelerine yardımcı olacak.

Sosyal hayatı destek paketine katıldı

Koronavirüs salgınının başladığı ilk günden itibaren çalışanlarının, müşterilerinin, tüm paydaşlarının ve toplumun sağlığı için önemli adımlar atan Arçelik, şimdi de salgının ekonomi üzerindeki etkileri ile mücadeleye destek oluyor. Kamu bankalarının normalleşme sürecine geçiş ve sosyal hayatın canlanması için hayata geçirdiği düşük faizli Sosyal Hayatı Destek Kredisi uygulamasına Ziraat Bankası, Vakıfbank ve Halkbank iş birliği ile katılan Arçelik, müşterilerine birçok imkân sunacak. Türkiye genelindeki tüm Arçelik ve Beko bayilerini kapsayan bu uygulama, müşterilerin finansman ihtiyacını karşılarken kredi tutarını nakit tahsil edecek bayilerin de işlerini canlandıracak. ■

FİNANS SEKTÖRÜNÜN EN YÜKSEK NOTU YAPI KREDİ'YE

DÜNYANIN EN BÜYÜK ÇEVRESEL RAPORLAMA PLATFORMU KARBON SAYDAMLIK PROJESİ'NDE (CDP) SU PROGRAMI NOTUNU YÜKSELTEREK TÜRKİYE FİNANS SEKTÖRÜNDEKİ EN YÜKSEK NOTU ALAN YAPI KREDİ, DAHA SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR DÜNYA İÇİN ADIM ATMAYI SÜRDÜRÜYOR.

Londra merkezli Karbon Saydamlık Projesi'ne (CDP) yaptığı raporlamayla, Su Programı notunu B'den A-'ye çıkararak, "CDP Türkiye 2019 Su Lideri" ödülünün sahibi olan Yapı Kredi, ayrıca İklim Değişikliği notunu da C'den B'ye çıkardı. Doğal kaynakların korunması ve en verimli şekilde kullanılmasını büyük bir sorumluluk olarak gördüklerini belirten Yapı Kredi CEO'su Gökhan Erün, "Yapı Kredi olarak uzmanlık alanımız olan finansın yanı sıra sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik konularıyla da topluma değer katmaya devam ediyoruz. Çevresel performansımızı ölçmek amacıyla yıllık hedefler belirliyor ve bu konudaki performansımızı düzenli olarak ölçüyor ve kontrolünü sağlıyoruz. Bu anlayışla ülkemize ve toplumun sosyal ve ekonomik refahına uzun vadeli fayda sağlayacak pek çok öncü çalışmaya imza atıyoruz" dedi. Yapı Kredi'nin 2019 yılında Birleşmiş Milletler Sorumlu Bankacılık Prensipleri'ne kurucu imzacı olarak katılarak, sürdürülebilirlik alanında öncü kurumlardan biri olduğunu bir kez daha teyit ettiğini vurgulayan Erün, sürdürülebilir bir dünya için iş süreçlerini uyumlamaya, projeler geliştirmeye ve bunların

Yapı Kredi, atık geri dönüşüm projesi kapsamında, 199,5 ton karbondioksitin atmosfere salınımının ve 18.752 ağacın kesilmesinin önüne geçti.

finansmanı için destek sunmaya devam ettiklerini söyleyerek şöyle devam etti: "Geçtiğimiz yıl, yenilenebilir enerji projelerinin finansmanında kullanılmak üzere beş yıl vadeli 50 milyon dolar tutarındaki ilk yeşil tahvil ihracımızı gerçekleştirdik. Öte yandan, atık geri dönüşüm projesi kapsamında sürdürdüğümüz uygulamalarla 199,5 ton karbondioksitin atmosfere salınımının ve 18.752 ağacın kesilmesinin önüne geçtik."

Koç bayilerine özel avantajlar

Öte yandan Yapı Kredi Leasing, KoçBayi platformu üzerinden tüm topluluk bayilerine yönelik yeni avantajlar sunduğunu duyurdu. Bu kapsamda Koç Topluluğu bayileri, sektörün en köklü kurumlarından Yapı Kredi Leasing'in fırsatlarından faydalanabilecek. ■

TÜPRAŞ'A YÜZDE 100 HİBE DESTEĞİ

ORTAKLARI ARASINDA TÜPRAŞ'IN DA YER ALDIĞI "MOF4AIR" İSİMLİ AR-GE PROJESİ, UFUK 2020 PROGRAMININ "İLERİ KARBONDİOKSİT YAKALAMA TEKNOLOJİLERİ" ÇAĞRISI KAPSAMINDA YÜZDE 100 DESTEK ALDI.

Tüpraş, değişen dünya trendleri ve iklim değişikliği ile ilgili uyum çalışmalarının artırılmasına yönelik geliştirilen Ar-Ge projelerinde yer almaya devam ediyor. Ortakları arasında yer aldığı MOF4AIR Ar-Ge projesi ile Tüpraş, Avrupa'nın en kapsamlı Ar-Ge ve İnovasyon Programı olan Ufuk 2020'de yüzde 100 hibe desteği almaya hak kazandı.

Bu proje ile Tüpraş, endüstriyel süreçlerden çıkan karbondioksit gazının verimli şekilde yakalanmasını ve karbondioksit salımı azaltılmasını sağlayacak teknolojik bir yöntem geliştirilmesine destek olarak çevreye katkıda bulunmayı hedefliyor. Baca gazlarındaki atık karbondioksitin yakalanmasına yönelik çalışmalar yürütecek olan Tüpraş, geliştirilecek teknolojiyi rafineri sahasında test etme imkânı bulacak. Proje kapsamında geliştirilen teknolojinin ve sistemin; enerji santralleri, rafineriler, çimento, demir ve çelik gibi çeşitli enerji ve karbondioksit yoğunluğu bulunan endüstrilere açılımı hedefleniyor. ■

Bu proje ile Tüpraş, endüstriyel süreçlerden çıkan karbondioksit salımı azaltılmasına katkıda bulunmayı hedefliyor.

KORONAVİRÜSE KARŞI “KABİNLİ TAKSİ” FORMÜLÜ

BITAKSİ VE FIAT COVID-19 SALGININA KARŞI TOPLUM SAĞLIĞINI KORUMAK İÇİN GÜÇLERİNİ BİRLEŞTİREREK TÜRKİYE’DEKİ İLK “KABİNLİ TAKSİ” PROJESİNİ HAYATA GEÇİRDİ.

BiTaksi’nin talepleri ve Tofaş Ar-Ge’nin çalışmalarıyla hayata geçirilen kabinli taksi ile sürücülere ve yolcuları virüs bulaşma riskinden korumaya yönelik özel bir sistem oluşturuldu. Dünyada ilk kez bir mobil uygulamanın ve otomobil markasının iş birliğiyle gerçekleşen proje kapsamında, hem yolcu hem de sürücülere güvenli ve izole yolculuk imkânı sağlanıyor.

Altan Aytaç: “Toplum sağlığına katkı sağlayacak hızlı çözümler üretmeyi sürdürüyoruz”

Düzenlenen ortak basın toplantısında projeye ilgili bilgiler veren Fiat Marka Direktörü Altan Aytaç, şöyle konuştu: “Fiat markası olarak amacımız konfor, tasarım ve teknolojiyi herkes için ulaşılabilir kılmak. Yaşadığımız bu sıra dışı süreçte, yetkinliklerimizi ve gücümüzü topluma ve müşterilerimize fayda yaratmaya yönelttik. Müşterilerimizin yanında olduk. Bu dönemde devreye aldığımız pek çok uygulamanın ardından BiTaksi ile yine toplum

sağlığına katkı sağlayacak özel bir çözüm geliştirmiş olmaktan büyük memnuniyet duyuyoruz. Pandemi döneminde artan sosyal mesafe gerekliliği ve ulaşımında izole olma ihtiyacının da etkisiyle otomobile talebin arttığını gözlemliyoruz. Bu bakış açısıyla bize ulaşan BiTaksi’nin talebiyle, taksi yolcuları ve sürücülerini virüsten koruyacak kabin sistemini oluşturduk. Tofaş Ar-Ge Merkezi’nde geliştirilen kabin izolasyon sistemimiz, titiz bir güvenlik anlayışı ile piyasadaki uygulamalardan farklı olarak sürücü ve yolcuyu koruyacak, teması en

aza indirecek çözümler içeriyor. Örneğin, izolasyonu sağlayan panelin üst kısmında kullanılan PETG malzeme sürücü ve yolcu güvenliği düşünülerek ve gerekli testlerden geçirilerek tercih edildi. Panelin alt ve üst kısımları, araç tasarımına göre formlara sahip. Bu formlar parçaların araç ile uyumunu sağlamak amacıyla tasarlandı ve özel olarak üretilen kalıplarda oluşturuldu. Ergonomik tasarımı bu formlar sayesinde sürücünün ve arka koltuktaki yolcunun rahat seyahat edebilmesi için optimum oturma ve diz mesafesini sunuyor.”■

OTOKAR’DAN YILIN EN BÜYÜK İHRACAT ANLAŞMASI

TÜRKİYE DAHİL 50’DEN FAZLA ÜLKEDE MODERN TOPLU ULAŞIMA KATKI SAĞLAYAN LİDER OTOBÜS ÜRETİCİSİ OTOKAR, YILIN EN BÜYÜK İHRACAT ANLAŞMALARINDAN BİRİNİ GÜRCİSTAN İLE YAPTI.

Koç Topluluğu şirketlerinden Otokar, yenilikçi otobüsleriyle uluslararası rakiplerini geride bırakmaya devam ediyor. Otokar, 57 yıllık deneyimi ile ürettiği araçlarla kullanıldığı ülkelerde tasarımı, ergonomisi, teknolojisi ile büyük beğeni toplayan otobüsleri için 2020’nin en büyük

ihracat anlaşmalarından birini Gürcistan ile imzaladı. Tasarımı, konforu, teknolojisi, düşük işletme giderleri ile uluslararası kullanıcıların da beğenisini kazanan Otokar, 175 adet otobüs ile Gürcistan toplu ulaşımında yeni bir dönem başlatacak. Gürcistan Belediye

Kalkınma Fonu ile yapılan 18,7 milyon Euro tutarındaki anlaşmaya göre 6 farklı şehirde kullanılacak 117 Sultan LF ve 58 Kent LF’nin teslimatları 2020 yılı içinde başlayacak. Otobüslerin yedek parça temini ve eğitimleri de Otokar tarafından verilecek.■

TAT GIDA, SEKTÖRÜNDE “İLK” OLDU

TÜKETİCİSİNE 50 YILI AŞKIN BİR SÜREDİR LEZZETLİ VE SAĞLIKLI ÜRÜNLER SUNAN TAT GIDA, “TSE COVID-19 GÜVENLİ ÜRETİM BELGESİ” ALMAYA HAK KAZANAN SEKTÖRÜNDEKİ İLK ŞİRKET OLDU.

İş sağlığı ve güvenliği, kalite ve hijyen standartlarından ödün vermeden üretim yapan Tat Gıda, TSE'nin sanayi tesislerinde alınması gereken önlemlere yönelik denetimden geçen firmalara verdiği "COVID-19 Güvenli Üretim Belgesi"ni aldı. Tat Gıda böylece, normalleşme sürecinde de güvenilir ve hijyen standartlarına uygun üretim yapmaya devam edeceğini belgelemiş oldu. Hijyen, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol İçin Eylem Planı ile işletmelerin faaliyet gösterdiği sektör, tabi olduğu mevzuat, çalışan sayısı ve yapısı, operasyonel faaliyetleri vb. hususlar göz önüne alınarak verilen

Sektörde bu belgeyi ilk alan şirket olan Tat Gıda, hızlı bir şekilde değişen dünya ve iş ortamının öncülerinden olmaya devam ediyor.

belgeye gıda şirketleri arasında ilk başvuranlardan olan Tat Gıda, belge almaya hak kazanarak bu alanda tüketicisine verdiği önemi bir kez daha vurguluyor. Sektörde bu belgeyi ilk alan şirket olan Tat Gıda, hızlı bir şekilde değişen dünya ve iş ortamının öncülerinden olmaya devam ediyor. ■

EN GÜVENLİ KONAKLAMA DENEYİMİ DİVAN'DA

DİVAN GRUBU BÜNYESİNDE HİZMET VEREN OTELLER, KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI TARAFINDAN BAŞLATILAN GÜVENLİ TURİZM BELGELENDİRME PROGRAMI KAPSAMINDA DÜZENLENEN GÜVENLİ TURİZM BELGESİ'Nİ ALDI.

"Divan demek, güven demek" anlayışı ile belirli otellerinin kapılarını 15 Haziran'da açan Divan Otelleri, misafirlerine yeni normal dönemde güvenli bir konaklama deneyimi sunuyor. Mart ayından itibaren özverili çalışmalarıyla pandemi sürecinin kahramanları fedakâr sağlık çalışanlarını otellerinde ağırlayan Divan İstanbul ve Divan İstanbul City'nin yanı sıra Divan Gaziantep de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen "Güvenli Turizm Belgesi"ni aldılar. Yeni normale dönüş kapsamında önlemler alan Divan Otelleri'nde resepsiyondan odaya, restorandan ortak kullanıma açık bölümler olmak üzere tüm alanlarda güvenlik ve hijyen kuralları, yönetmeliklere uygun olarak yeniden tasarlandı. Otel girişinde ateş ölçümüyle başlayan önlemler, kişiye özel seperatörlerle ayrılmış resepsiyon, odaya temassız giriş imkânının da olduğu pek çok alternatif konaklama boyunca devam edecek. Misafirler, otellerde her alanda yer alan QR kodlardan yapılan hijyen ve temizlik ile ilgili güncel videolara ulaşarak bilgi alabilecek, Divan kalitesiyle hazırlanan lezzetli menülerden de temassız bir şekilde sipariş verebilecek. ■

NELER OLDU?

BİR YILDA 20 BİN ÇİFTÇİ

TÜRKTRAKTÖR'ÜN TARIMSAL KONULARDA TAVSİYELER VEREREK DESTEK SAĞLAMAK ÜZERE GELİŞTİRDİĞİ "TARLAM CEPTE" MOBİL UYGULAMASI GÜN GEÇTİKÇE DAHA FAZLA ÇİFTÇİYE ERİŞİYOR.

Geçtiğimiz yıl, tarımda teknoloji kullanımını destekleyen ve saha çalışmalarında çiftçilere karar desteği sağlayan kullanıcı dostu "Tarlam CepTe" uygulamasını hayata geçiren TürkTraktör, bu uygulamayla bir yılda 20 bin çiftçiye ulaştı. Sektörde de bir ilk olan uygulamayı cep

telefonları ve mobil cihazlarına indiren 20 bin çiftçi, tarımsal üretim çalışmalarında Tarlam CepTe'den aktif olarak yararlanıyor. TürkTraktör'ün bu çalışmasıyla, salgın döneminde de yeni birçok çiftçi Tarlam CepTe'den yararlanmaya başladı. Uygulamanın en çok kullanılan

ve sevilen yüksek çözünürlüklü uydudan bitki sağlığı takibi özelliği ise pandemi döneminde çiftçilerin vazgeçilmezi haline geldi. TürkTraktör ayrıca, Arçelik ve Tat Gıda gibi TSE tarafından Güvenli Üretim Belgesi alarak, kendi sektöründe bu belgeye sahip ilk üretici oldu. ■

KOÇTAŞ, FIX İLE 100'E ULAŞTI

BÜYÜK MAĞAZALARI İLE MÜŞTERİLERİNE HİZMET VERMEYE DEVAM EDEN KOÇTAŞ, MAHALLELİ KOÇTAŞ FIX MAĞAZALARI İLE AÇILIŞLARINA HIZ VEREREK TOPLAM MAĞAZA SAYISINI 100'E ÇIKARDI.

Ev geliştirme perakendeciliğinin lideri Koçtaş, çok kanallı perakendecilikte Türkiye'nin en önemli örneklerinden biri olan mahalleli mağazaları Koçtaş Fix'leri yaygınlaştırmaya devam ediyor. Halihazırda büyük mağazalarıyla da müşterilerine hizmet veren Koçtaş, 61. Koçtaş Fix mağazasını Çanakkale'de açtı ve toplam mağaza sayısını 100'e çıkarmış oldu. Koronavirüs salgını sürecinde evinden fazla uzaklaşmak istemeyen, toplu taşımaya binmeyi tercih etmeyen tüketicilerin acil ve temel, ustaların ise tüm ihtiyaçlarını mahallelerde uygun fiyatlarla karşıladıklarını belirten Koçtaş Genel Müdürü Devrim Kılıçoğlu: "2024 yılı sonunda 6 coğrafi bölge, 47 ilde, 400 mağaza sayısı ve buna paralel olarak yaklaşık 5 bin saha çalışmamız ile müşterilerimize hizmet vermeyi hedefliyoruz" dedi. ■

Koçtaş, Koçtaş Fix'lerin sayısını 400'e çıkarmayı hedefliyor.

"BİR ÜLKENİN ENERJİSİNİ ÜRETİYORSANIZ, DURMA LÜKSÜNÜZ YOK"

♦ ♦ ♦

Ülkemizin enerji ihtiyacını pandemi döneminde de kesintisiz bir şekilde karşılamayı sürdüren enerji sektörünün dinamosu Tüpraş'ın yatırımları, bu dönemde de hız kesmedi. Modernizasyon ve enerji verimliliği için 320 milyon TL yatırım yapan şirketin Genel Müdürü İbrahim Yelmenoğlu, bu dalgalı dönemi nasıl aştıklarını, üretime nasıl devam ettiklerini ve sektörle ilgili beklentilerini anlattı.

Pandemi döneminde pek çok sektör üretime ara verirken, bazı sektörler durmaksızın mesaiye devam etti. Bu sektörlerden biri de enerji sektörüydü. Sektörün ülkemizdeki lokomotif Tüpraş, "Durma lüksümüz yok" diyerek pandemi döneminde ülkesinin ihtiyacını karşılamayı görev bildi. Aynı zamanda Koç Topluluğu'nda başlatılan sağlık alanındaki milli seferberliğe, hem bağış yaparak hem de şubat ayında açılışını yaptığı robotik kodlama sınıflarında siperli maske üreterek destek oldu. Pandemi döneminde güçlü finansman yönetimiyle bilançosunu koruyan Tüpraş, aynı zamanda Fortune tarafından Türkiye'nin en büyük 500 şirketi arasında 2019 sonuçlarına göre 89,6 milyarlık net satışla zirvedeki yerini korudu.

Tüpraş, salgının ülkemizde görülmeye başladığı tarihten itibaren Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamayı sürdürdü. Bu dönemdeki kararlarınıza ve aksiyonlarınıza hangi anlayışlar şekil verdi?

Koç Topluluğu'nun kurucusu merhum Vehbi Koç'un, "Ülkem varsa ben de varım" ilkesiyle faaliyetlerimizi sürdürürken, Türkiye'nin akaryakıt ihtiyacının önemli kısmını karşılayan en büyük sanayi şirketiyiz. Ülkemiz ve ekonomi açısından stratejik öneme sahip bir sektörde böyle bir konumda bulunmak önemli bir ulusal sorumluluğu da beraberinde getiriyor. Bu anlayış ve sorumluluk duygusuyla her koşul altında üretimi kesintisiz sürdürerek, her türlü sorunla mücadelenin temel girdisi olan enerjiyi yurdumuzun her köşesine ulaştırma bilinciyle çalıştık ve çalışmaya devam ediyoruz. Tüm dünyayı derinden etkileyen COVID-19 salgını sürecindeki kararlarımızı ve aksiyonlarımızı da bu bilinçle ve sorumlulukla aldık. Başta sahadaki çalışma arkadaşlarımız olmak üzere tüm Tüpraşlılar, pandemi sürecinde de işlerinin başında oldu. Tüpraşlıların olağanüstü performansını ve ülkemize duyduğumuz sorumluluğu toplumla paylaşmak amacıyla, sahip olduğumuz anlayışımızın

temelinde yatan, "Durma lüksümüz yok" temalı filmimizi hazırladık. Tüm Türkiye'ye, böylesine zorlu bir süreçte de "Bir ülkenin enerjisini üretiyorsak durma lüksümüz yok" diye seslendik. Öncelikle çalışanlarımızın sağlığı ve işyeri güvenliği olmak üzere üretimi kesintisiz kılacak önlemleri alırken kılavuzumuz, Koç Topluluğu'nun uygulamalarının yanında, Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığımız başta olmak üzere tüm yetkili mercilerin yönlendirme ve talimatları oldu, olmaya da devam ediyor.

"Türkiye'nin akaryakıt ihtiyacının önemli kısmını karşılayan en büyük sanayi şirketiyiz. Ülkemiz ve ekonomi açısından stratejik öneme sahip bir sektörde böyle bir konumda bulunmak önemli bir ulusal sorumluluğu da beraberinde getiriyor."

Pandemi döneminde üretim yapmaya devam ederken, çalışan sağlığı en önemli önceliklerinizden biriydi. Siz Tüpraş olarak nelere dikkat ettiniz? Emniyetli üretim önceliğinizden bahsedermisiniz?

Ulaştığımız tüm başarıların ardındaki en önemli gücümüz olan çalışanlarımız için emniyetli, eşitlikçi ve kapsayıcı bir çalışma ortamı oluşturmak, sadece pandemi sürecinde değil her dönemde önceliğimiz...

Emniyetli üretim önceliğiyle hareket ederek salgının ilk günlerinden bu yana, yetkili mercilerin direktiflerinin de ötesinde gerekli önlemleri aldık ve ülkemizin

akaryakıt ihtiyacını karşılama görevini hiçbir aksaklığa izin vermeden başarıyla yerine getirdik.

Bu süreçte, ilk olarak kronik rahatsızlığı bulunan çalışma arkadaşlarımız ve 0-14 yaş arasında çocuğu olan kadın çalışma arkadaşlarımızı evden çalışmaya yönlendirdik. 19 Mart tarihi itibarıyla görevi kritik olarak belirlenen kişiler haricinde evden çalışmaya uygun olan tüm çalışma arkadaşlarımız yönetim ekiplerinin planlaması doğrultusunda evden çalışmaya başladı. Rafineri girişlerimize ateş ölçümü için termal kameralar kuruldu. Görev evlerinde bulunan misafirhanelerimiz, gerektiğinde sosyal izolasyon amaçlı kullanılmak üzere boşaltıldı. Ek olarak ihtiyaç halinde kullanılmak üzere alternatif konaklama alanları oluşturduk.

İşimizin sürekliliğini sağlama, çalışma arkadaşlarımızın ve ailelerinin sağlığının korunması esasıyla, yeni vardiya modeline geçtik. Bu çerçevede, 2 vardiyamız 12 saat süre ile 7 gün çalışma yaparken, diğer 2 vardiyanın bir hafta boyunca evlerinde dinlenmesi ve izole kalmasını sağladık. Ardından, bakım ve diğer gündüz çalışma birimlerimizi, sahalarda minimum çalışan muhafaza edilecek şekilde organize ettik. Bu noktada, sorumluluk bilinci ve büyük özveriyle çalışan tüm Tüpraşlılara, özellikle de vardiyalı çalışanlarımıza bir kez daha teşekkür ediyorum.

Ofis, yemekhane, kafeterya, misafirhane, servis araçları gibi tüm ortak kullanım ve yaşam alanları, düzenli aralıklarla dezenfekte edilmeye devam ediyor. Temasları önlemek amacıyla, yemekhanelerde yemek saati ve oturma düzenlerini yeniledik. Kişisel hijyene yönelik ve salgının yayılımına karşı farkındalık artıran duyurularımızı şirket içi ekran ve panolarımızda ve e-posta yoluyla paylaşmaya devam ediyoruz. Haziran itibarıyla "Yeni normalde, yine birlikte" diyerek kademeli bir şekilde normalleşme sürecine geçtik. Bu kapsamda, hamile çalışanlarımız, emziren anneler, çocuğunu evde

yalnız bırakamayacak olan ebeveynler, kronik sağlık sorunu olanlar, engelli çalışanlarımız, aile bireylerinden biri sağlık sektöründe çalışan arkadaşlarımız dışındakiler tekrar ofislere dönerek dönüşümlü olarak çalışmaya başladı. Sağlık Bakanlığımız ve Topluluğumuzun yönergeleri kapsamında, ofislerimizdeki çalışma düzeni, teması en aza indirecek şekilde yeniden düzenlendi. Koronavirüsle mücadele kapsamında çalışan ve işyeri sağlığına yönelik aldığımız tüm önlemleri normalleşme sürecinde de hassasiyetle sürdürüyoruz.

Gerek uçuşların durması ile jet yakıt tüketimi, gerek tüm dünyadaki gönüllü ve zorunlu sokağa çıkma yasakları nedeniyle kara yolu yakıtlarına olan talebin düşmesi akaryakıt sektörünü ve sizi nasıl etkiledi?

Salgının engellenmesi amacıyla verilen mücadele, üretimden yaşam biçimlerine kadar pek çok alanda önemli değişimleri gündeme getirdi. Özellikle mart-mayıs döneminde artan kısıtlama ve karantina önlemleri 4 milyardan daha fazla insanın eve kapanmasına ve petrol ürünleri talebinde 2008 finansal krizi dâhil daha önceki hiçbir dönemde görmediğimiz tarihi düşüşlere yol açtı. İptal edilen ve durdurulan uçuşlar kısmen açılmaya başladı, buna rağmen, %70'leri bulan jet yakıtı talep kaybının, özellikle uluslararası uçuşlara karşı değişen tüketici alışkanlıkları da göz önüne alındığında yakın zamanda toparlanması biraz güç görünüyor.

Yılın tamamında global olarak toplam talep düşüşünün %10'ları bulması öngörülüyor. Özellikle talep düşüşün en yoğun hissedildiği ikinci çeyrekte global ölçekte daralmanın yaklaşık %18 civarında gerçekleşmesi bekleniyor.

Küresel ekonomide ve emtia piyasasında belirsizliklerin sürdüğü, yeni kapasite ilaveleriyle küresel bazda rekabetin daha da derinleşmekte olduğu 2020 yılının sektörümüz açısından kolay geçmeyeceği görülüyor. Öte yandan Rusya ve diğer

"Yılın tamamında global olarak toplam talep düşüşünün %10'ları bulması öngörülüyor.

Özellikle talep düşüşün en yoğun hissedildiği ikinci çeyrekte, global ölçekte daralmanın yaklaşık % 18 civarında gerçekleşmesi bekleniyor."

OPEC dışı ülkelerin de katılımı ile genişleyen petrol kartelinin almış olduğu üretim kesintisi kararları, piyasadaki petrol dengelerini ciddi biçimde sarsarken rafinerilerin işini zorlaştırıyor. Bu koşullar altında rafineriler, OPEC+ kararlarıyla suni olarak yükselen ham petrol fiyatları ve tarihin en zayıf marj ortamında faaliyetlerini sürdürmek durumunda kalıyor.

Tüpraş, yürüttüğü etkin ve disiplinli finansman politikalarıyla içinde bulunduğumuz dalgalı dönemde güçlü bilançosunu korudu. Etkin finansman yönetiminiz size bu dönemde neler sağladı?

Yıla 66 \$/v seviyelerinde başlayan Brent petrol fiyatı, talep tarafında yaşanan gelişmeler ışığında mart sonu itibarıyla yaklaşık 18 \$/v seviyelerine kadar düştü. Bu gelişmeler ışığında, 2020 yılının ilk çeyreğinde %84,6'lık kapasite kullanımıyla 6,0 milyon ton üretim yaparken, 4,6 milyon tonu yurt içinde olmak üzere, toplam 6,2 milyon ton ürün satışı gerçekleştirdik. Ciromuz 16,9 milyar TL olarak gerçekleşti. Tüm olumsuz gelişmelere rağmen, ülkemizin enerji ihtiyacının karşılanması konusunda stratejik öneminin bilincinde olan bir şirket olarak, söz konusu dönemde modernizasyon ve enerji verimliliği projelerimiz için toplam 320 milyon TL yatırım harcaması gerçekleştirdik.

Koç Grubu'nun ortak finansal risk politikaları çerçevesinde, uzun vadeli likidite güvencesini elden bırakmadan, düşen faiz ortamında kredi portföyünü yeniden yapılandırdık. Yaşayan krediler için maliyet avantajları sağlamanın yanında yeni uzun vadeli kredilerle de olası şokların arkasına düşecek borçlanmalara gittik."

Yürüttüğümüz etkin ve disiplinli finansman politikalarıyla güçlü bilançomuzu muhafaza ettik. Koç Grubu'nun ortak finansal risk politikaları çerçevesinde, uzun vadeli likidite güvencesini elden bırakmadan, düşen faiz ortamında kredi portföyünü yeniden yapılandırdık. Yaşayan krediler için maliyet avantajları sağlamanın yanında yeni uzun vadeli kredilerle de olası şokların arkasına düşecek borçlanmalara gittik. Bilançomuzun kuvveti, bankaların kredi verirken tercih ettiği müşteri olarak bu uzun vadelerde en düşük faizleri sabitlemeye imkan verdi. Büyük işlem hacimlerimizin finansal piyasalarda dalgalanma yaratmamasına özellikle dikkat ettik, günlük döviz pozisyonu yönetimiyle artan kur ortamından en az etkilenmeyi sağladık. Faaliyet nakit akışı tarafında, işletme sermayesi fazlası tutarak operasyonların kendini finanse etmesi, bu dönemde kısa vadeli ihtiyaçlara geçici çözüm arayışları yerine uzun vadeli likidite planlamasına odaklanma imkânı verdi.

Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle rafinerilerinizin bulunduğu 4 ildeki 30 ortaokulda "Robotik Kodlama, Üç

Boyutlu Modelleme, Üretim Beceri" sınıfları açtınız. Bu sınıfların gençlerin geleceğe ayak uydurmasında ve teknolojiyle donatılmasındaki katkısı için neler söyleyeceksiniz?

Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamakta üstlendiğimiz sorumluluğun yanında, kurumsal vatandaş olma bilinciyle toplumsal gelişime çok yönlü katkı sağlamaya özen gösteriyoruz. Sanayideki gücümüzü, liderliğimizi ve enerjimizi toplumsal gelişimi destekleyecek projelere aktararak katma değer yaratıyoruz.

Koç Topluluğu'nun öncülük ettiği "Ülkem için Geleceği Tasarlıyorum" projesine katkı sağlayarak, yeni nesillerin teknolojiye erişimini artırmaya devam ediyoruz. Bu kapsamda, Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle, "Enerjimiz Geleceğe; Kodluyorum, Modelliyorum, Üretiyorum" projemizi hayata geçirdik ve rafinerilerimizin bulunduğu İzmit, İzmir, Kırıkkale, Batman'daki 30 okulda robotik kodlama, 3 boyutlu modelleme ve üretim beceri sınıfları kurduk.

Bu projemizde, çocuklarımızın eğitimlerine yapacağımız yatırımlarla onların hayatlarına dokunmayı, teknolojiye

erişim imkânlarını artırarak kendilerini geliştirebilecekleri fırsatlar sunmayı amaçladık. Temel motivasyonumuz; değişen dünyaya ayak uydurabilen, üreten nesillerin yetişmesinde öncülük etmek, bu yolda iyi bir örnek teşkil etmek oldu. Nitekim başlangıçta hiç akla gelmeyen bir şekilde, bu sınıflarımız hızlıca pandemi döneminde en fazla ihtiyaç duyulan maske üretimi merkezine dönüştü. Bu sınıflarımız bize hızla değişen dünyaya ayak uydurabilmenin ne denli önemli olduğunu ve bunu sağlayabileceğimizi gösterdi.

Pandemi döneminde Koç Topluluğu şirketleri, koronavirüste ulusal mücadelede gerek Milli Dayanışma Kampanyası'na bağış yaparak gerekse toplumsal fayda sağlamak amacıyla sağlık ekipmanları üreterek destek oldu. Siz de Tüpraş olarak bu aksiyonların içinde yer aldınız. Bu destek çalışmaları sizin tarafınızda nasıl gelişti?

Ülkemizin enerji ihtiyacının önemli kısmını karşılayan en büyük sanayi şirketiyiz. Sorumluluklarımızın sadece ülkemizin enerji ihtiyacını üreterek, ekonomiye katkıda bulunmakla sınırlı olmadığını bilincindeyiz. Kurumsal vatandaş olarak, toplumsal refahın ekonomik olduğu kadar kültürel kalkınmayla gerçekleşeceğine inanıyoruz. Bu kapsamda, özellikle kriz dönemlerinde toplumsal dayanışmayı son derece önemsiyoruz ve böylesi zorlu dönemlerde tüm kişi ve kuruluşların üzerine önemli görevler düşüyor. Bizler de bu anlayışla destek çalışmalarımızı yürüttük.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı tarafından başlatılan Milli Dayanışma Kampanyası'na desteğimizin yanında, Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü'ne koronavirüs testleri için ihtiyaç duyulan PCR test cihazı bağışladık. Tesislerimizin bulunduğu Körfez/ Kocaeli, Aliağa/İzmir, Kırıkkale ve Batman'daki hastanelerden gelen maske ve tulum talepleri ile bazı belediyelerin tulum ve kolonya taleplerini imkânlarımız ölçüsünde karşıladık.

Robotik Kodlama, Üç Boyutlu Modelleme, Üretim Beceri" sınıflarımızı bu süreçte gönüllü öğretmenlerimizle birlikte, 10.000 adet koruyucu siperlikli maske üretimi yapmak üzere toplumsal fayda amaçlı olarak dönüştürdük. Üretilen siperlikli maskeleri faaliyette bulunduğumuz iller öncelikli olmak üzere ihtiyaç duyan sağlık çalışanlarına ulaştırdık. Öğretmenlerimizin desteğiyle ihtiyaca yönelik olarak maske üretimine devam ediyoruz. Bu dönemde sokak hayvanlarını da unutmadık. Koronavirüs salgını sürecinde restoran ve kafelerin kapalı olması nedeniyle yiyecek bulmada sıkıntı yaşayan sokak hayvanları için harekete geçtik. Kocaeli'nin Körfez Belediyesi ve İzmir'in Aliağa Belediyesi ile protokol imzalayarak bölgede bulunan barınaklara, beslenme ve su ihtiyacı artan sokak hayvanları için rafinerilerimiz yemekhanelerinden artan yemeklerle destek sağlamaya başladık.

"Temel motivasyonumuz; değişen dünyaya ayak uydurabilen, üreten nesillerin yetişmesinde öncülük etmek, bu yolda iyi bir örnek teşkil etmek oldu. Nitekim başlangıçta hiç akla gelmeyen bir şekilde, bu sınıflarımız hızlıca pandemi döneminde en fazla ihtiyaç duyulan maske üretimi merkezine dönüştü."

“DÜNYA TEDARİK ZİNCİRİNDE TÜRKİYE İÇİN FIRSAT ZAMANI”

♦ ♦ ♦

Pandemide ülkelerarası sınırların kapatılması küresel tedarik zincirine darbe vurdu. Zer Genel Müdürü Mehmet Apak, krizin bu boyutunun ülkelerin güçlü ve güvenilir konumdaki yerel tedarikçileri için bir fırsata dönüştüğünün altını çizerken, “Maliyet odaklı bakış açısıyla yerel seçenekleri dışlayan, tek ülkeye, belki tek üreticiye bağımlı bir tedarik sürecinin sürdürülebilir olmadığını yaşayarak anladık. Çin dışında ikinci bir tedarik noktası ya da B planı olmayan çok sayıda global oyuncu yeni arayışlara girdi. Türkiye için burada gerek konumu gerekse de güçlü ticaret kaslarımız itibarıyla bir şans ve fırsat doğabileceğini düşünüyorum” diyor.

Türkiye'nin ilk ve en büyük satın alma şirketi olan Zer, yetkin insan kaynağı, teknoloji ve inovasyon gücü sayesinde pandemi dönemini fırsata çevirdi. Paydaşlarına değer katma ve fayda yaratma işlevini bu dönemde de başarıyla sürdüren şirket, satın alma operasyonlarını aynı maliyet tasarrufu imkanlarıyla yöneterek müşterilerine büyük fayda sağladı. Pandemiye kadar çoğu şirket satın alma süreçlerini geleneksel yöntemlerle halletmeye çalışırken, pandemiden sonra hem yerel hem de küresel pazardaki birçok firma, artan maliyetler ve tasarruf yapma isteği sebebiyle dijital platform arayışına girdi. Zer'in sahip olduğu dijital yetkinlikler ve teknolojik iş yapma becerisinin bu olağanüstü ortamda tüm firmalara nefes olduğunu vurgulayan şirketin Genel Müdürü Mehmet Apak ile pandeminin sektöre etkilerini, kurumun küresel ve uzun vadeli hedeflerini konuştuk.

100'ü aşkın kategoride müşterisi ve 15 binden fazla tedarikçisi bulunan bir şirket olarak pandeminin şirketlerin satın alma süreçlerine olan etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Salgın, tüm dünyayı eş zamanlı etkisi altına alırken; iş süreçlerini durma noktasına getirdi. Ancak bazı sektörlerde ve alanlarda durmak gibi bir lüksünüz olmuyor. Satın alma süreci de bu alanlardan biri... Elbette, tüm kesimler gibi biz de pandeminin getirdiği endişe ve belirsizlik ortamının etkilerini yoğun bir şekilde yaşadık. Salgın başlar başlamaz her kurum ve kuruluş kendisi için farklı senaryolar hazırladı. Bahse konu senaryolarda ekosistem ve tasarruf ön plana çıktı. Şirketler yeni durumun gerektirdiği tedbirleri hızla alma, güçlü yönlerini öne çıkararak her türlü zorluğa rağmen ayakta kalma ve hedefleri doğrultusunda ilerleyebilme çabası içine girdi. Böyle bir belirsizlik ortamında, kendisini sağlıklı ve sürdürülebilir bir satın alma ekosisteminin içinde bulan şirketler, süreci

daha az travmayla atlama imkânı buldu. Bu dönemde güvenilir tedarikçiye ulaşma, doğru sözleşmelerin yapılmış olması, sözleşme şartlarına uyum şirketlerin satın alma yönetimlerinin kritik maddeleri olarak öne çıktı. Salgının hız kazandığı günlerde özellikle gümrük ve lojistik alanında yaşanan kısıtlamalar ve artan gümrük bekleme süreleri nedeniyle ortaya çıkan anlık maliyet artışları şirketlerin maliyet tablolarını olumsuz etkiledi. Büyük küçük her şirket için mal ve hizmet alanının sürekliliği ile en iyi fiyatı bulmak, ayakta kalmakla eşdeğer hale geldi. Bunun sonucunda sürdürülebilir maliyet tasarrufu

"Yarattığımız geniş ekosistem ve iş birlikteliği odaklı çalışma modelimiz sayesinde salgın günlerinde tüm paydaşlarımız için fayda odaklı ve güvenilir destek noktası olduk."

daha da büyük öncelik haline geldi. Zer olarak öteden beri ısrarla üzerinde durduğumuz, iş modelimizin kalbinde yer alan 'iş birlikteliği', 'çoklu projeler' ve 'uzun yol arkadaşlığı' kavramları bu dönemde hiç olmadığı kadar önem kazandı. Nitekim, yarattığımız geniş ekosistem ve iş birlikteliği odaklı çalışma modelimiz sayesinde salgın günlerinde tüm paydaşlarımız için fayda odaklı ve güvenilir destek noktası olduk. Bir yandan sürecin en zorlu günlerinde müşterilerimizin satın alma ihtiyaçlarını her zamanki iddiamız olan maliyet tasarrufu imkânıyla karşılayarak iş sürekliliğini temin ettik. Diğer yandan ise faaliyetlerin kesintiye uğradığı ve satışların düştüğü sektörlerde siparişlerin azalmasıyla sıkıntıya giren tedarikçi için güvenli bir liman olduk.

Tabii biz de Zer içindeki finansal akışımızı tedarikçi ve müşterilerimize gerektiğinde destek olabilecek şekilde hızlıca yeniden planladık. Likidite önlemlerini alarak, çözüm ortaklarımızı zor durumdan çıkaracak ödeme planları oluşturduk. Tedarikçi finansman sistemimizi, hiçbir kesintiye gitmeden çözüm ortaklarımızı sunmaya devam ettik. Salgından büyük oranda etkilenen turizm, sağlık ve perakende gibi sektörlerde faaliyet gösteren iş ortaklarımızın tahsilatlarında yapılanma planları oluşturarak kolaylık sağladık. Zer'in ekosisteminde yer alan tüm tarafların her şekilde birbirini desteklediği, bağlarımızı güçlendiren bir dönem geçirdik. Sahiplendiğimiz 'iş birlikteliği' kavramının taahhüt ettiği uzun yol arkadaşlığının gereklerini yerine getirdik.

Geçtiğimiz haftalardaki Bizden Haberler söyleşisinde Koç Holding CEO'su Sayın Levent Çakıroğlu'nun Şeref Başkanımız Sayın Rahmi Koç'tan aldığı mektuba atıfta bulunarak vurguladığı gibi "Alacaklarımızı tahsil etmesem bile yükümlülüklerimi son kuruşuna kadar ödemek zorundayım" felsefesi ile hareket ettik.

İşte bu noktalarda Zer olarak paydaşlarımıza değer katma, fayda yaratma işlevimizi tam olarak karşıladığımızı gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. Hizmetimizi tanıyan, bilen, bizle çalışan müşterilerimiz belki de bizden en büyük faydayı bu dönemde sağlamış oldu. İşin sürekliliği en önemli kriter iken, satın alma operasyonlarının aynı maliyet tasarrufu imkanlarıyla yönetilmesi müşterilerimiz için çok önemli bir avantaja dönüştü. Ayrıca firmalar, satın alma süreçlerinde kendi konfor alanlarından çıkarak ve bize itimat ederek bu avantajı daha iyi yaşamış oldular. Öte yandan müşterilerimizin bu döneme özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaptığımız anlaşmalarla çözüm ortaklarımız için de yeni fırsat kapıları araladık. Talep edilen ürünler için araştırmalarımızı hızla gerçekleştirip bu alanlardaki oyuncularını Tedarikçi Yönetim

Sistemimiz sayesinde süratle içeriye aldık. Böylece hem müşterimizin ihtiyacına yanıt vermiş olduk hem de tedarikçilerimiz için yeni iş fırsatları yaratmış olduk. Diğer yandan, pandemi dönemindeki acil ihtiyaçlar için lojistik sektöründeki tedarikçilerimiz, tüm kısıtlamalara ve imkânsızlıklara rağmen yaratıcı çözümlerle zorlukları aşarak müşterilerimizin ihtiyaçlarını karşıladı. Tüm müşterilerimize ve tedarikçilerimize Zer'e ve çalışma arkadaşlarıma olan güvenleri için tekrar teşekkür ediyorum.

Pandemi süreciyle birlikte dijitalleşmenin önemi daha da arttı. Bu süreçte satın alma uzmanlığının geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz? Pandemi öncesi ve sonrası karşılaştırmalı olarak anlatır mısınız?

Satın alma bir uzmanlık ve fayda alanı... Satın alma işlemlerinin de teknolojinin ve inovasyonun getirdiği imkânlarla daha etkin, daha dinamik ve daha fayda odaklı hizmet etmesi gerekiyor. Pandemi, bizim uzun yıllardır yatırım yaptığımız teknoloji kullanımlı hizmet modelinin ne kadar değerli olduğunu çok net bir şekilde ortaya koydu. Takdir edersiniz ki pandemiye kadar Türkiye'de ve hatta dünyada, şirketlerin satın alma uzmanlığından yeterince faydalandığını söylemek oldukça güçtü. Belki çoğu şirket için bu geçiş gereksiz ya da erkendi. Çoğu şirket satın alma süreçlerini tedarikçiler ile yüz yüze görüşme, pazarlık yapma ve belge toplama gibi geleneksel yöntemlerle tamamlamaktaydı. Pandemiyle birlikte tüm dünya evlere kapandı, işlerin bahsettiğim şekilde geleneksel usullerle yönetilmesi oldukça güçleşti. Oysa işlerin sürekliliği için satın alma işlemlerinin devam etmesi gerekiyordu. Üstelik artan maliyetler, tasarruf ihtiyacı ve belirsizlik baskısı nedeniyle güvenilir, şeffaf ve hızlı bir sistemle satın alma ihtiyaçlarının çözüme kavuşması her zamankinden daha da elzem oldu. Çok net bir şekilde hem yerel hem de küresel pazardan birçok firmanın, bu dönemde dijital platform

"Pandemi, bizim uzun yıllardır yatırım yaptığımız teknoloji kullanımlı hizmet modelinin ne kadar değerli olduğunu çok net bir şekilde ortaya koydu. Takdir edersiniz ki, pandemiye kadar Türkiye'de ve hatta dünyada, şirketlerin satın alma uzmanlığından yeterince faydalandığını söylemek oldukça güçtü."

arayışına girdiğini söyleyebiliyoruz. İşte Zer'in sahip olduğu dijital yetkinlikler ve teknolojik iş yapma becerisi bu olağanüstü ortamda iş sürekliliği isteyen tüm firmalar için nefes oldu. Dijital platformumuz Promena adeta yeniden keşfedildi. Salgın sürecinde halihazırda sunduğumuz online ihalelerimize kesintisiz devam ettik. Müşterilerimizi en hızlı ve şeffaf şekilde güvenli tedarikçiler ile buluşturduk. Sadece internet bağlantısına sahip olmanın yeterli olduğu teklif toplama, e-satın alma, tedarikçi yönetimi ve harcama analizi modüllerimiz ile müşterilerimizin mevcut süreçlerinde aksama yaşanmadan tüm süreçlerini yönettik. Her zamanki vaadimiz olan maliyet tasarrufunu müşterilerimize

sağlayarak, bu döneme özgü oluşabilecek risklerden onları uzak tuttuk. Pandemi, dijital pazarlamada da önemli değişimleri tetikledi. Yönetim Kurulu'nda yer aldığım, uçtan uca dijital pazarlama hizmetleri sunan şirketimiz Ingage üzerinden bazı tespitlerimi de burada paylaşmak isterim. Bu dönemde dijital içerik tüketimi belirgin şekilde arttı. Tüm markaların dijital dönüşüm süreçleri hızlandı. Medya tüketiminde ve online alışverişte 5 yılda beklenen değişim, 3 ayda gerçekleşti. Özellikle müşteri teması ve satış devamlılığı açısından e-ticaret kullanımı arttı. Ingage de müşterileri için hızlı ve stratejik çözümler üretirken, ürün ve hizmet kapsamını küresel trendlere paralel

olarak genişletti. Bu döneme özel iletişim stratejilerini oluştururken ve hedef kitle segmentasyonları yaparken, yeni değişkenleri derinlemesine değerlendirdi. Tüm yaratıcı olasılıkları araştırarak müşterilerine hızlı çözümler sundu. Salgın, vermiş olduğumuz dijital pazarlama uzmanlığının değerini daha da artırdı.

Bu zorlu süreçte tüm sektörler dijitale geçişin zorluklarını yaşarken siz teknolojik bir satın alma şirketi olmanın avantajlarını yaşadınız. Bu iş akışınıza nasıl yansıdı?

Koç Holding'in Dijital Dönüşüm alanındaki öncülüğü ile Zer yıllardır dijitale yatırım yapıyor. Teknolojik yenilikleri takip ederek kendimizi geliştirmekle kalmıyor, bize uygun olan teknolojileri kendi iş alanlarımızda kullanmak üzere kaslarımızı devamlı geliştiriyoruz. Bu da sizin ifade ettiğiniz gibi pandemi döneminde iş

Koç Topluluğu'nun "kültürel dönüşüm" programının en önemli ayaklarından biri olan "dijital dönüşüm", Zer'in faaliyet alanını çok yakından ilgilendiriyor. Dijital dönüşümün size yansımaları nelerdir? Verdiğiniz hizmetlerde size ne gibi açılımlar sağlıyor?

Zer olarak dijital dönüşümün gereklerini yerine getirmeyi ve bu alanda daima güncel kalmayı, özgün iş modelimizin teminatı olarak görüyoruz. İş modelimizde müşterilerimizle çözüm ortaklarımız arasında bir fayda köprüsü yaratmayı hedefliyoruz. Dijital imkânlar, teknolojik yenilikler ve inovatif yöntemlerle, tüm paydaşlarımız için en yüksek faydayı sağlamaya odaklanıyoruz. Topluluğumuzun tüm şirketleri için geçerli olan dijital dönüşüm hedefi Zer'in de hep odağında. Her işimizi bu çerçevede değerlendiriyor, hedefimize dijital

ile operasyonel verimlilik için sıfır hata ve azami hız prensibi doğrultusunda hizmet veriyoruz. Her gün müşterilerimize yaptığımız sevkiyatları otomasyon ile takip ederek gecikmelerin önüne geçiyoruz. Promena, Zervis, Araçiste, ZerOnline ve Loji Portal markalarımız ile gerek bizim gerek müşterilerimizin gerekse tedarikçilerimizin iş süreçlerini kısaltıp verimliliği artırmaya çalışıyoruz. Teknolojik çözümlerimizi çağın gereklerine göre sürekli yenileyerek daha iyi hizmet sunmak istiyoruz. Yakın zamanda gerçekleştirdiğimiz bir güncelleme, kapalı devre sipariş yönetim sistemimiz ZerOnline'in altyapısını ve tasarımı oldu. Daha hızlı ve pratik bir satın alma süreci için sistemimizi yeniledik. Yeni dönemde Topluluk şirketlerinin yanı sıra Topluluk dışından müşterilerimizin de hizmetine sunacağız.

Türkiye'nin lider satın alma şirketi olmanızın yanı sıra küresel pazarlarda da önemli bir aktör olma hedefinde ilerliyorsunuz. Bu açıdan yurt dışındaki konumunuz ve sahip olduğunuz müşterilerinizle ilgili bilgi verir misiniz?

Küresel pazarlarda etkin bir satın alma şirketi olmak öncelikli hedeflerimiz arasında yer alıyor. Farklı coğrafyalarda iş yapan şirketleri bulunan, büyük bir topluluğun mensubu olmak, yurt dışı açılım hedeflerimiz açısından bizim için önemli bir avantaj teşkil ediyor. Topluluk şirketlerimizin küresel pazarlardaki ayak izini takip ederek, faaliyet gösterdikleri ülkelerde benzer iş modellerini onlarla birlikte kurmakla başlayan yurt dışı atılım sürecimiz, Topluluk dışındaki müşterilerimizin yurt dışı lokasyonlarına vermeye başladığımız hizmetlerle hızlanmış durumda. Son dönemde yoğun olarak çalıştığımız küresel şirketlerle de iş birliklikleri geliştirerek yakın coğrafyalarda çalışmaya başladık. Salgın dönemi özelinde yurt dışındaki birçok şirkete maske, vizör, tulum gibi ürünleri sunduk. Bizim yurt dışı açılımımızda en kuvvetli oyuncumuz Promena... Şu

"Zer; kendi yazılım ve teknolojilerine sahip, küresel rekabet gücüne erişmiş ve sadece satın alma değil, deneyim ve sahip olduğu teknoloji ile uçtan uca süreci yöneten bir yapı olarak konumlanıyor, biz de bu konumu sağlamlaştırmak için çalışıyoruz."

sürekliliği açısından bize ciddi bir avantaj sağladı. Promena kullanıcısı olmak için gelen talep sayısında artış görüyoruz ve bundan büyük memnuniyet duyuyoruz. Satın alma profesyonelleri salgının ilerleyişine bağlı olarak farklı senaryolara göre daha sıkı bir biçimde portföylerini ve stratejilerini gözden geçirmeye başladı. Salgın sürecinde yaşanabilecek tedarik sıkıntılarını göz önüne alarak gelecek dönemler için ihale ve teklif toplama süreçlerine dâhil oldular. Promena'nın teklif toplama ve ihale modüllerine artan talep ile bu artışı net olarak gördük. Fiyat güncelleme, yeni sözleşme yaratma ve onay gibi iç süreçlerimizi dijitalleştirdiğimiz için uzaktan çalışma döneminde içeride aksama yaşamadık, dışarıya da tam hizmet verebildik.

dönüşümü koyarak geliştiriyoruz. Bugün geldiğimiz noktada, sahip olduğumuz ekosistemin büyüklüğü ve etkinliğinin dijital becerilerimizle yakından ilgili olduğunu söyleyebilirim. Zer; kendi yazılım ve teknolojilerine sahip, küresel rekabet gücüne erişmiş ve sadece satın alma değil, deneyim ve sahip olduğu teknoloji ile uçtan uca süreci yöneten bir yapı olarak konumlanıyor, biz de bu konumu sağlamlaştırmak için çalışıyoruz. Küresel alanda rekabet eden iyi bir oyuncu olmak ve mevcut işlerimizde daha da güçlenmek için farklı kategorilerde mobil ve nesnelerin interneti teknolojilerini içeren çalışmalar yürütüyoruz. Ayrıca hata ve iş gücünü azaltma hedefiyle devreye aldığımız RPA (Robotik Süreç Otomasyonu) uygulamaları

"Çeşitli vesilelerle ifade ettiğim gibi tüm planlarımızı beş yıl içinde iş hacmimizin yüzde 10'unun küresel pazarlardaki faaliyetlerimizden gelmesi hedefi doğrultusunda yaptık."

an Promena'ya yeni gelen potansiyel, aday müşterilerin yaklaşık yarısının yurt dışından olduğunu özellikle belirtmek istiyorum. Azerbaycan'dan Amerika'ya, Hindistan'dan Meksika'ya kadar çok farklı coğrafyalarda müşterilerimiz var. Mevcut durumda Promena cirosunun yüzde 10'u yurt dışı müşterilerimizden oluşmaktadır. Bu oranı arttırmak için gerekli planlamaları yaptık ve adım adım ilgili planı devreye almaktayız.

Zer A.Ş. olarak verdiğiniz hizmetleri global düzeye taşıma vizyonunuzu kararlılıkla sürdüreceğinizi vurguladınız. Bugün geldiğiniz noktada hedeflerinize ne kadar yaklaşabildiniz ve global pazarlarda vadettiğiniz faydalar neler?

Yurt içinde elde ettiğimiz başarılı sonuçlar kadar, yurt dışı faaliyetlerimiz de bizi heyecanlandırıyor ve gelecek hedeflerimizde önemli bir yer tutuyor. Küresel ölçekteki iş hacmimizi artırma konusunda kararlıyız. Daha önce de

Arçelik'in Romanya fabrikasının deniz yolu taşımalarını yapmaya başladık. Hacmimiz her geçen gün artıyor. Bu noktada öncü markamız Promena ile Amerika irtibat ofisimizi açtık. Amerika pazarındaki müşteri eğilimlerini gözlemliyor, olası satış fırsatlarını değerlendiriyoruz. Ayrıca İngiltere'de de 'pazara giriş stratejisi' çalışmalarına başladık. Bunların yanında, Promena'nın 10'dan fazla dil desteği ile çeşitli coğrafyalarda bulut üzerinden yeni müşterilere hizmet sunabiliyoruz. Farklı dil desteği taleplerine iki hafta gibi kısa bir sürede yanıt verebiliyoruz. Bu da bizim daha geniş bir coğrafyaya hitap etmemize imkân tanıyor.

ABD'de kurulan satın alma ağı SpendMatters'ın 2020'de açıkladığı "Dünyada İzlenmesi Gereken 50 Şirket" listesinde stratejik satın alma platformunuz Promena da yer alıyor. Bu listeye giren ilk ve tek Türk platform sağlayıcısı olmanızın geri planında neler var ve bu durum global hedeflerinizde size ne gibi avantajlar sağladı?

Bu listede yer almak bizim için çok değerli. Dünyanın pek çok ülkesinden çok sayıda satın alma profesyonelinin yakından takip ettiği bir liste ve burada yer almak, hele de küresel hedefleri olan bir şirket için her zaman bir avantaj. Özellikle yurt dışı faaliyetlerimizin gelişiminde önemli bir referans olduğunu şimdiden söyleyebilirim. Gidecek çok yolumuz olduğunu biliyoruz ama geldiğimiz noktayı da azımsamıyoruz. Promena markamızın kendi bünyesinde ürün yönetimi, yazılım geliştirme, satış, pazarlama ve müşteri yönetimi gibi alt fonksiyonları var, yine kod sahipliği de Zer'de. Tüm fonksiyonlarıyla her geçen gün üzerine konularak, geliştirilen bir yapıdan söz ediyoruz. Örneğin şimdiden 2021 yılında hangi modüllerin geliştirileceği belli. Çevik metodoloji ile süreçlerin dizayn edilmesi, tüm ürün ve yazılım ekibinin bu metotla çalışıyor olması da bize inanılmaz hız kazandırmış durumda. Amacımız

çeşitli vesilelerle ifade ettiğim gibi, tüm planlarımızı beş yıl içinde iş hacmimizin yüzde 10'unun küresel pazarlardaki faaliyetlerimizden gelmesi hedefi doğrultusunda yaptık. Bu planlamaya uygun olarak faaliyet gösterdiğimiz lojistik, malzeme ve medya satın alma alanında iş birliktelikleri oluşturuyoruz. Örnek vermem gerekirse, yakın zamanda

“Amacımız yeni yazacağımız ve yenileyeceğimiz modüllerle, ürün gamımızı zenginleştirmek ve Promena’nın küresel alanda Zer’in lokomotifi olmasını sağlamak.”

yeni yazacağımız ve yenileyeceğimiz modüllerle, ürün gamımızı zenginleştirmek ve Promena’nın küresel alanda Zer’in lokomotifi olmasını sağlamak.

Zer’in geleceğe yönelik beklentileri, hedef ve stratejileri nedir? Uzun vadede şirketin hedeflerinden bahseder misiniz?

Türkiye’nin ilk ve en büyük satın alma şirketi olarak maliyet azaltmada uluslararası bir mükemmellik merkezi olarak konumlanmak istiyoruz. Bu noktada gelecek hedeflerimizi hem Koç Topluluğu şirketleri hem de Topluluk dışı müşterilerimizi kapsayacak şekilde kısa ve uzun vade olmak üzere tespit ettik. Kısa vadede Türkiye’de Koç Topluluğu şirketlerine daha geniş kategorilerde hizmet sunmayı ve mevcut işlerimizi inovatif çözümlerle farklılaştırarak daha fazla değer yaratmayı hedefliyoruz. Öte yandan Topluluk dışı müşterilerimizle yürüttüğümüz faaliyetlerimizin payını tüm

iş hacmimizin yüzde 45’i seviyesine kadar büyütmek de hedeflerimiz arasında yer alıyor. Bütün bu hedefleri belirlerken, dünyanın içinde bulunduğu şartları da göz ardı etmiyoruz. Sadece şirketler, sektörler bazında değil; ülkeler ve hatta tüm dünya ölçeğinde zorlu bir dönem bizleri bekliyor. Zer olarak biz önümüzdeki dönemde hâlihazırda sıkı sıkıya bağlı olduğumuz birlikte iş yapma anlayışımızı, iş birlikteliği önceliğimizi koruyacağız. Ortak faydaya odaklanmaya devam edeceğiz. Başta sağlığımız olmak üzere sahip olduğumuz her şeyin kıymetini bilerek, tüm paydaşlarımız için değer yaratmaya devam edeceğiz. Hedeflerimizin gerçekleşmesinde yetkin insan kaynağı, teknoloji ve inovasyonu en önemli kuvvet noktalarımız olarak görüyoruz. Dolayısıyla insan gelişimine yatırım yapan, kendi yazılım teknolojisine ve yenilikçi vizyona sahip olan, cesaretle yeni pazarlarda iş bağlantıları kuran bir Zer

hedefliyoruz. Satın alma alanında yıkıcı teknolojilerin peşindeyiz ve erken aşama olmayan, ilerlemiş girişimleri sürekli olarak takip ediyoruz.

Küresel tedarik zinciri, pandeminin bu alanda payı en büyük ülke olan Çin’den başlaması nedeniyle geçtiğimiz aylarda olumsuz etkilendi. Ardından alınan önlemlerle bu sıkıntılar aşılmaya başladı. Şu anda devam eden aksamalar var mı?

Salgının ilk evresinde, yani bir bakıma -krize yanıt verme sürecinde- birçok şirket zorluk yaşadı. Lojistik ve malzeme satın almalarını açısından konuyu değerlendirdiğimde şu an sıkıntıların aşıldığını söyleyebilirim. Karantina uygulamaları ve faaliyet durdurma sebebiyle durgunluk oldu, sevkiyatlar gecikti, lojistik maliyetleri arttı. Şirketler alternatif satın alma stratejileri, lojistikte yeni metot ve rotalar ve alternatif tedarikçi arayışında yerele yönelerek

bu sıkıntıları aştı. Özellikle salgının ilk günlerinde maske sıkıntısı baş gösterdi, ancak yeni üreticilerin devreye girmesi ile problem aşıldı. Dünyanın en büyük tedarikçisi Çin ile birlikte Batı ülkelerinde de normalleşme süreci başladı. Yine de her şeyin yerine oturması, arz talepte pandemi öncesi döneme ulaşmak zaman alacak; tüm öngörüler bu yönde... Kaldı ki pandemide yeni dalgaların oluşması ihtimalini de ülkeler hesapta tutmaya devam ediyor. Dolayısıyla benzer sıkıntıların yaşanmaması için Zer'in de temsilcisi olduğu dijitalleşme, sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekosistem içinde iş birliklikleri yaratma hedefi üzerinde çokça durmak gerektiğini düşünüyorum. Alternatif tedarikçiler, alternatif ülkeler üzerinde çalışmak, B ve C planlarını oluşturmak gerekiyor. Örneğin Çin'den tedarik süreleri halen çok uzun, üstelik ülkede üretim gerçekleştiren tesislerde kapasite kullanımı pandemi öncesindeki seviyelerin altında. Özellikle Çin'e karşı hassasiyeti olan sektörlerin geleceğe farklı şekilde hazırlanmaları, satın alma uzmanlığımızdan daha fazla yararlanmaları gerekiyor.

Tedarik konusunda küresel ölçekte bulunurluk ve fiyat açısından pandemiden en fazla zarar gören sektörler hangileri oldu? Bu sektörlerde nasıl bir toparlanma öngörüyorsunuz?

Pandemi her anlamda bir altüst oluş ve bunun neticesinde etkisi farklı şiddette de olsa küresel travma yaşattı. İş dünyasında pandemi travmasını her sektör farklı şekilde yaşadı. Bazıları bunu fırsata, şansa çevirirken bazıları da kaçınılmaz olarak bu süreçten olumsuz etkilendi. Örneğin teknoloji ve elektronik ticaret sektörleri için salgın bir fırsata dönüşürken turizm, yeme-içme, eğlence, perakende, havayolu, enerji, otomotiv ve dayanıklı tüketim sektörleri kısıtlamalar ve tedarik zincirindeki olumsuzluklar nedeniyle kapasite kullanım düşüklüğünden ve maliyet artışından etkilenen sektörler oldu.

Talep açısından bakılırsa tüm dünyada tüketicilerin ihtiyaçları ani bir değişiklik gösterdi ve bazı ürün ve hizmetlere olan talep artarken bazılarına olan talep ciddi olarak azaldı. Sektörlerde toparlamanın belirsizliği devam ediyor. Normalleşme her sektör için aynı hızda olmayacak. Havayolu sektöründe kısıtlamalar halen devam ediyor, dolayısıyla bu alandaki taşımacılık maliyetleri hala yüksek. Bu da acil ithal ürünlere ihtiyaç duyan sektörleri zorluyor. Yine de pandemide ikinci veya üçüncü dalga yaşanmadığı müddetçe normalleşme ile doğacak ekonomik canlanma ve küresel tedarik zincirindeki rahatlama sektörlerin toparlanmasında etkili olacaktır. Ayrıca planlı şekilde devam edecek devlet teşvikleri de sektörlerin bu travmayı atlatmasına yardımcı olacaktır.

"Pandemi, tüm ekonomik aktörlere satın alma süreçleriyle ilgili önemli mesajlar verdi. En ucuz tedarikçiyi değil, uygun maliyetli ama aynı zamanda güvenilir tedarikçiyi bulmanın önemi çok net bir şekilde ortaya çıktı. Bunun yanı sıra yerel kaynakların önemini hatırladık, kritik malzemelerde yerli alternatifleri de listede tutmanın gerekliliğini fark ettik."

Pandemiyle küresel tedarik zincirinde yaşanan tıkanıklık, beraberinde bu zincirlerin kısalması ve coğrafi olarak yakınlaşması gerektiği yönünde argümanlar da getirdi. Bu yönde bir eğilim başladı mı? Türkiye bu yaklaşımı bir fırsata dönüştürebilir mi?

Bu sorunun son derece önemli bir noktaya temas ettiğini düşünüyorum. Pandemiye ülkeler arası sınırların kapatılmasıyla birlikte küresel tedarik zincirinin darbe alması, ülkelerin lokal tedarikçileri için bir fırsat yarattı. Nasıl ki şirketler BT alanında mücbir sebep yedeklemesi için 'disaster recovery' planları oluşturuyor, tedarikte de benzer bir yedekleme planı gerekiyor.

Aynı yaklaşımla pandemi döneminde tüm şirketler global tedarikçilerin yanında yerel tedarikçileri de portföylerinde bulundurmaları gerektiğini daha iyi kavradılar. Pandemi, tüm ekonomik aktörlere satın alma süreçleriyle ilgili önemli mesajlar verdi. En ucuz tedarikçiyi değil, uygun maliyetli ama aynı zamanda güvenilir tedarikçiyi bulmanın önemi çok net bir şekilde ortaya çıktı. Bunun yanı sıra yerel kaynakların önemini hatırladık, kritik malzemelerde yerli alternatifleri de listede tutmanın gerekliliğini fark ettik. Farklı rota ve taşıma yöntemlerinin çalışmadığı, dikkate alınmadığı bir lojistik hizmet alım yapılanmasının nelere mal olabileceğini deneyimledik. Bunun yanı sıra ihtiyaç halinde alternatif tedarikçiye ulaşabilme kabiliyetinin önemi bir kez daha ortaya

çıktı. Maliyet odaklı bakış açısıyla yerel seçenekleri dışlayan, tek ülkeye, belki tek üreticiye bağımlı bir tedarik sürecinin sürdürülebilir olmadığını yaşayarak anladık. Çin dışında ikinci bir tedarik noktası ya da B planı olmayan çok sayıda global oyuncu yeni arayışlara girdi. Türkiye için burada gerek konumu gerekse de güçlü ticaret kaslarımız itibarıyla bir şans ve fırsat doğabileceğini düşünüyorum. Türkiye olarak coğrafi konumumuz, genç nüfusumuz ve kuvvetli girişimci profilimiz sayesinde, iyi ve hızlı bir planlama ve disiplinli bir yaklaşım ile dünya tedarik zincirinde Çin'e alternatif ülkeler potasına girebiliriz.

George Floyd'un öldürüldüğü yer, bir anma noktası hâline geldi.

GEORGE FLOYD DÜNYAYI DEĞİŞTİREBİLİR Mİ?

♦ ♦ ♦

George Floyd, ABD'de orantısız şiddete maruz kalarak öldürülen ilk Afro-Amerikalı değildi, ancak en büyük etkiyi yaratan o oldu. Milyonlarca kişinin nefesi daralarak izlediği video sonrasında tüm dünyada insanlar ayağa kalktı. Cenazesinde ailesi tarafından avutulan 6 yaşındaki kızı gülümseyerek "Babam dünyayı değiştirdi" diyordu. Bu sözler kuşkusuz bir çocuğun naifliğini yansıtsa da Floyd'un ölümü, COVID-19 salgınıyla durumları daha da zorlaşan en dezavantajlı kesimlere dönük dikkatin artmasında etkili oldu.

YAZI
Nihal Köz

"Nefes alamıyorum..." Bunlar, 25 Mayıs'ta ABD'nin Minneapolis kentinde öldürülen George Floyd'un son sözleriydi. Sık alışveriş ettiği bir marketten sigara alırken, o gün kasada bulunan ve onu tanımayan genç bir çalışan, sahte 20 dolar verdiğinden şüphelenerek polise haber vermişti. Derek Chauvin isimli polisin gözüaltına almaya çalışırken, kendisine direnmeyen Floyd'u kelepçeleyip yere yatırmaya ve dizleriyle gırtlığına bastırarak nefessiz bırakmasına bütün dünya acıyla tanık oldu. Kısa süre önce çalışmaya başladığı gece kulübündeki işini koronavirüs salgını nedeniyle kaybeden Floyd, Amerika'da bu tür bir şiddete maruz kalan ilk Afro-Amerikalı değildi. "Mapping Police Violence"ın verilerine göre 2013-2018 arasında kolluk güçleri ABD'de 6 bin 800 kişinin ölümüne neden oldu. 2019 yılında bu sayı 1100'e yakındı ve bu istatistikler içinde siyahların oranı dikkat çekiciydi. The Washington Post'un aktardığına göre polis tarafından vurulanların dörtte biri,

George Floyd'u öldüren Derek Chauvin adlı polis hakkında, daha önce açılan 18 şikâyet dosyası bulunuyordu.

nüfus içinde sadece yüzde 13 paya sahip olan siyah kesimdendi. Silahsız kurbanlar arasında bu oran daha da yüksekti. Onların üçte biri Afro-Amerikalıydı. Floyd'u öldüren ve daha önce hakkında 18 şikâyet dosyası bulunan Derek Chauvin ise bu çarpıcı istatistiklerin diğer yüzünde yer alan kişilerden yalnızca biriydi. Ancak birçok meslektaşından farklı olarak, sosyal medya kanalıyla milyonlarca kişiye ulaşan videonun etkisiyle, tutuklanan yüzde 1'lik azınlığa katıldı. 2005 yılından bu yana yaşanan 15 bin ölümlü vakada, cinayetle ceza alan (ya da alması beklenen) 150 civarındaki polisten biri de Chauvin oldu.

ABD TOPLUMUNDA DÜŞÜNDÜREN İSTATİSTİKLER

İstatistikler, ABD'deki Afro-Amerikalı nüfusun eğitimden uzun vadeli ev kredisine kadar birçok alanda dezavantajlı tarafta olduğunu netlikle gösteriyor. Reuters'ın farklı kaynaklardan topladığı ve Dünya Ekonomik Forumu'nun sitesinde yayımlanan bazı veriler, bu tabloyu gözler önüne seriyor:

- * ABD'de yaşayan her beş siyah erkekten üçü, ırkı nedeniyle polis tarafından adil olmayan şekilde en az bir kez durdurulduğunu söylüyor. Üniversite mezunu ya da daha yüksek dereceye sahip her 10 siyahtan 8'i ise ırkı nedeniyle ayrımcılığa uğradığını düşünüyor.
- * Beyaz öğrencilerin yüzde 89'u liseden mezun olmayı başarırken siyahlar için bu oran yüzde 79.
- * ABD'de hamilelikle ilgili nedenlerle hayatını kaybeden siyah kadınların oranı beyazların üç katı.
- * Siyah aileler uzun süreli ev kredisi alma konusunda daha düşük şansa sahip görülüyor. Siyah ailelerin mortgage başvurusunda reddedilme ihtimali, beyaz ailelerin iki katı.
- * Suç işleyen siyah erkeklerin ceza alma oranı daha yüksek. Hüküm giyen siyahların toplam Afro-Amerikalı nüfus içindeki oranının, beyazlar için benzer bir kıyaslama yapıldığında 5,5 kattan fazla olduğu görülüyor.
- * ABD'deki siyah nüfus COVID-19 salgınından daha fazla etkilendi. Mayıs sonu itibarıyla salgında siyahlar arasında ölüm oranı (1.850'de 1), beyazlar arasındaki ölüm oranının (4.400'de 1) 2,4 katıydı.

Kaynaklar: Pew Research Center; Centers for Disease Control and Prevention (CDC); The Economic Policy Institute; APM Research Lab; U.S. Bureau of Labor Statistics; Reveal viaCityLab.

Çığ gibi büyüyen protestolar

George Floyd'un tabutunu taşıyan cenaze aracı törenin yapıldığı binaya giriş yaparken Minneapolis polis şefinin diğer katılımcılarla birlikte diz çökerek Floyd anısına saygı duruşunda bulunması, artmakta olan öfkenin dinmesinde pek etkili olmadı. Floyd'un nefessiz kaldığı 8 dakika 46 saniye süreyle devam eden benzer protestolar tüm Amerika'ya yayıldı. Amerika'nın en az 150 kentinde on binlerce kişinin katıldığı eylemler gerçekleşti. Eylemciler arasında çok sayıda beyaz ve hayatında ilk kez bir eyleme katılan binlerce katılımcı vardı. Protestoların

kimisi sakın geçerken kimisinde de amaç aşıldı ve olumsuz manzaralar ortaya çıktı. Bazı yerlerde polis araçlarına saldırılar gerçekleşti, mağazalara saldırıldı. New York Times'ın iddiasına göre bu çatışmalar esnasında en az altı kişi hayatını kaybetti. Floyd cinayetinden sonra yaşananların yanlış olduğunu söyleyen ABD Başkanı Donald Trump'ın, eylemler tırmanırken attığı tweetler ise olayların daha da alevlenmesinde etkili oldu. Demokrat Partili belediye başkanı Jacob Frey'i de eleştiren Trump, başkan kenti kontrol altına alamazsa Ulusal Muhafız'ı göndererek "işleri yoluna sokacağını" yazdı.

ABD'de birçok kentte Floyd için protestolar düzenlendi. 12 Haziran'da Portland'da gerçekleşen eylemde protestocular barış sembolleri taşıdı.

Tüm ülkeyi saran eylemlerin Atlantik Okyanusu'nu aşması da uzun sürmedi. Avrupa, Afrika ve Asya'da çeşitli ülkelerde düzenlenen eylemlere binlerce kişi katıldı. İngiltere Premier Lig'de yer alan takımların eylemlerde öncülük eden "Black Lives Matter" hareketini, formalarının sırtındaki yazıyla desteklemesinden sosyal medyadaki bireysel paylaşımlara kadar bir dizi tepki eklendiğinde, dünya haftalar boyunca uzun süredir görülmeeyen boyutta protestolarla çalkalandı.

Ne ilk ne de muhtemelen sondu ama...

Peki, ABD'de alışlageldik istatistiklere yeni bir vaka olarak eklenmesi ihtimal dahilinde olduğu halde, George Floyd cinayeti neden bu kadar yankı uyandırdı? Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler

ABD'yi saran eylemler kısa sürede Avrupa, Afrika ve Asya'ya da sıçradı. İngiltere Premier Lig takımları da protestolara destek verendendi.

Fakültesi Doktor Öğretim Üyesi Selim Erdem Aytaç şöyle yorumluyor: "George Floyd'un öldürülmesini önceki benzer olaylara göre çok daha büyük protesto hareketlerinin takip etmesinde birçok etkenin bir araya gelmesinin rol oynadığı gözüküyor. Bunlardan biri, koronavirüs salgınının yarattığı ortam. ABD'de birçok

insan işini kaybetti ve yakın gelecekle ilgili büyük bir belirsizlik var; bu durumun toplumda genel bir hoşnutsuzluğa yol açtığı aşikâr. Ayrıca seçim yılındayız ve siyasi liderlerin kişileri kendi amaçları doğrultusunda mobilize etmek için daha fazla çaba harcayacaklarını düşünebiliriz. Olayın yaz aylarında meydana gelmesi bile daha fazla insanın dışarı çıkıp protestolara katılmasında bir etken olabilir." Ancak buradaki ana etkenin, olayın kişilerde yarattığı kızgınlık ve ahlaki öfke olduğunu düşündüğünü belirten Aytaç, şöyle devam ediyor: "Bildığınız gibi George Floyd'un polisler tarafından öldürülmesi oldukça net bir şekilde kameraya kaydedilmişti ve bu kayıtlar sosyal medya aracılığıyla çabucak yayıldı. Önceki birçok olayda kurbanları ölüme

götüren olaylar silsilesinde belirsizlikler olduğu, polisin kendini koruma güdüsüyle hareket ederek anlık karar verdiği gibi argümanlar kullanmak mümkündür ve kullanıldı da... Oysa ki burada apaçık bir orantısız şiddet ve umursamazlık görüyoruz. Bu durum birçok kişide büyük bir kızgınlık ve ahlaki öfke uyandırdı ve siyasi psikoloji literatüründeki bulgular bu duyguların kişileri güçlü bir şekilde kolektif eyleme (protesto gibi) ittiğini gösteriyor. Dolayısıyla bu spesifik olayda polis şiddetinin boyutunun apaçık bir şekilde ortaya konmasının protestoların bu kadar büyümesinin arkasındaki ana etken olduğunu düşünüyorum. Ayrıca Başkan Trump'ın protestoculara karşı umursamaz ve olumsuz tavrının da daha fazla kişiyi sokaklara çekmiş olması muhtemeldir." Protestoların ABD dışına bu kadar yayılmasını da Trump'a yönelik

değerlendirmelerin çoğu ülkede oldukça olumsuz olmasına bağlayan Aytaç, sözlerini şöyle sürdürüyor: "Özellikle Avrupa demokrasilerindeki sol eğimli seçmenlerin Trump'a bakışı çok olumsuz. George Floyd'un öldürülmesi de Trump karşıtlığı ile Amerika'daki dezavantajlı gruplara desteği birleştirdi."

İstatistiklere yansıyan büyük uçurum

Trump'ın, 1967 yılında Afro-Amerikan mahallelerinde ateş açma emri veren Miami polis şefinin sözlerini tekrar ederek "When the looting starts, the shooting

starts" (Yağma başladığında silahlar ateşlenir) demesi ve benzer açıklamaları, uluslararası basında da geniş yer aldı. Zor bir dönemden geçtiği gözlenen ABD Başkanı, 31 Mayıs'ta işsizlik verilerini açıkladığı basın toplantısında ise başka bir görüntü çiziyordu. İstihdamda 2,5 milyon kişilik artış olduğunu belirterek, "Bay Floyd şu anda gökyüzünden aşağıya bakıyor ve ülkemizde müthiş bir şey yaşandığını söylüyor" diyen Trump, aslında bu sözleriyle artan işsizliğin toplumdaki huzursuzluktaki payına da değinmiş oluyordu.

Koç Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Selim Erdem Aytaç, protestoların ABD dışına bu kadar yayılmasını Trump'a yönelik değerlendirmelerin çoğu ülkede olumsuz olmasına bağlıyor.

"PANDEMİ ABD'DE MEVCUT EŞİTSİZLİKLERİ ARTIRDI"

Princeton Üniversitesi'nden Prof. Anne Case ve aynı üniversiteden Nobel ödüllü Prof. Angus Deaton, bu yıl "Deaths of Despair and the Future of Capitalism" (Umutsuzluk Ölümleri ve Kapitalizmin Geleceği) başlıklı kitaba imza attılar. Case ve Deaton, Project Syndicate için Haziran ayında yazdıkları "United States of Despair" (Birleşik Umutsuzluk Devletleri) başlıklı makalede ABD'deki sosyo-ekonomik tabloyu analiz ederek şunları söylüyor:

"ABD'de üniversite mezunu olmayan erkeklerin (enflasyona göre düzeltilmiş) gelirleri, son 50 yıldır düşüyor. Diğer yandan, üniversite mezunlarının primleri de içeren gelirleri bu süreçte çok edici şekilde yüzde 80 oranında arttı. Daha az eğitim almış Amerikalılar giderek daha az iş buluyor ve onların iş gücü içindeki payı on yıllardır gerilerken kadınların da iş gücüne katılımı 2000 yılından bu yana düşüyor. Eğitimli Amerikalılar sadece gelir açısından değil, sağlık hizmetlerinden faydalanma açısından da daha az eğitim almış çoğunluktan giderek ayrışıyor."

COVID-19 salgını öncesindeki tablonun böyle olduğu anlatan Case ve Deaton, pandeminin mevcut eşitsizlikleri daha da artırdığını vurguluyor. Pahalı sağlık hizmetlerinin pandeminin etkileriyle birleşeceğine dikkat çekerek "Bu bahar aylarında işlerini kaybeden 10 milyonlarca Amerikalının çoğu sağlık sigortalarını da kaybetti ve bir güvenlik alternatifine sahip değil" diyor.

"COVID-sonrası Amerika, COVID-öncesi Amerika'yla aşağı yukarı aynı olacak. Sadece daha fazla eşitsizlik göreceğiz" diyerek son noktayı şöyle koyuyorlar: "Polis şiddetine karşı yükselen öfke veya aşırı pahalı sağlık hizmeti, yapısal bir kırılma yaratabilir. Bu gerçekleşirse belki daha iyi bir toplum görebiliriz. Ya da göremeyiz. Bu, her zaman küllerinden yeniden doğan bir Anka Kuşu değil."

Fotoğraf: Princeton Üniversitesi

Zira ABD'de işsizlik maaşı için başvuranların sayısı 45 milyona yaklaştı ve bunların çoğunun uzun süre daha işsiz kalacağı tahmin ediliyor. FED Başkanı Powell, işsiz sayısının nüfusun yüzde 20-25'ine kadar yükselebileceğinden endişe ediyor. Trump'ın "Bay Floyd'un gökyüzünden aşağıya baktığını" vurgulamasının ise özel bir nedeni var gibi gözüküyor. Reuters'ın araştırmasına göre beyazlar arasında işsizlik oranı yüzde 14'ken bu oran siyahlarda yüzde 17'ye yükseliyor. Diğer yandan iş sahibi olmak bile bazı Afro-Amerikalılar için fazla şey ifade etmeyebiliyor. Çünkü gelir ve servet düzeylerine bakıldığında onların beyazlara göre ne kadar dezavantajlı konumda oldukları açıkça görülüyor. 2018 yılında tam zamanlı çalışan beyazlara dair verilerde haftalık kazançta medyan 916 dolarken, siyahlr için bu 694 dolar olarak gerçekleşmiş. Siyah kadınların geliri, beyaz hemcinslerinin yüzde 21 altında kalmış. 2004 yılından bu yana ev sahibi olma istatistiklerinde de siyahların giderek gerilediği dikkat çekiyor. Şu anda beyazların yüzde 72'si, siyahların

ise sadece yüzde 41'i kendi evine sahip. En büyük fark ise hane halkı gelirlerine bakıldığında göze çarpıyor. Siyah ailelerin yıllık gelirinde medyan 17.100 dolarken, (Hispanikler hariç) beyaz ailelerinkinde 171.000 dolar. Yani siyahlarınkinin 10 katı!

Salgın çarpan etkisi yarattı

Bu tablodaki eşitsizlikler, ABD toplumuna büyük darbe vuran koronavirüs salgınıyla daha da derinleşmiş gözüküyor. Haziran ayında yazdığı "Responding to the Anger" (Öfkeye Yanıt Vermek) başlıklı makalesinde Dünya Ekonomik Forumu Kurucusu ve Başkanı Klaus Schwab, George Floyd protestolarıyla ilgili bir analiz yaparak şunları söylüyor: "ABD'de COVID-19 salgını, Afro-Amerikalılar, düşük gelirli insanlar ve evsizler gibi en dezavantajlı kesimler üzerinde orantısız etki yarattı. Los Angeles'ta hayatını kaybeden siyah vatandaşların sayısı, en zengin

*Dünya Ekonomik Forumu
Kurucusu ve Başkanı
Klaus Schwab*

ABD'de siyah kadınların geliri, beyaz hemcinslerinin yüzde 21 altında... Siyah ailelerin yıllık gelirinde medyan 17.100 dolarken, (Hispanikler hariç) beyaz ailelerinkinde 171.100 dolar. Yani siyahlarınkinin 10 katı.

Eylemlerde katılımcılar ırkçı Ku Klux Klan hareketine gönderme yapan dövizler taşıdı.

kent sakinlerinin neredeyse üç katı. Pandeminin siyah toplulukları bu kadar orantısız şekilde etkilemesi, sadece tarihi ırkçılığın değil, aynı zamanda mevcut sistemik eşitsizliklerin de devam etmesinin bir yansıması. Amerika'da, diğer birçok ülkede olduğu gibi ırksal ayrımcılık ve ötekileştirme ile karşı karşıya olan insanların işsiz kalma ve kötü barınma-yaşam koşullarına sahip olma olasılığı daha yüksek. Sonuç olarak, sağlık hizmetlerine erişimleri daha sınırlı ve COVID-19'u özellikle ölümcül yapan sağlık koşullarından daha fazla muzdaripler."

Toplumdaki kutuplaşma artar mı?

Peki, ABD'deki toplumsal yapıda zaten var olan ve küresel salgınla birlikte daha da belirgin hale gelen eşitsizlikler, George Floyd protestoları esnasında oluşan etki ve tepkiler sert bir kutuplaşmaya doğru gider mi? Örneğin, son dönemde sömürgecilikle ilgisi olduğu düşünülen kişilerin heykellerine dönük saldırılar gerçekleştiren kesimler ile heykelleri savunanlar daha sert bir şekilde karşı karşıya gelir mi?

Koç Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Selim Erdem Aytaç, "ABD toplumunda partizan kutuplaşmanın bir süredir arttığına dair epey bulgu var. Fakat ben George Floyd'un öldürülmesi etrafındaki protestoların kendi başına kutuplaşmayı daha da artıracağını pek sanmıyorum" diye yanıt veriyor ve devam ediyor: "Tabii ki George Floyd'un öldürülmesini protesto edenlere karşı bazı küçük 'karşı gösteriler' var fakat bunlar çok marjinal gruplar tarafından gerçekleştiriliyor. Şu aşamada yaşanan olayın vahameti konusunda bir konsensüs olduğunu düşünüyorum. Eğer süreç böyle bir olayın bir daha yaşanmamasına ve ABD'deki dezavantajlı grupların sorunlarına dair ciddi politika önerileri ve uygulamalarına doğru evrilirse işte o zaman kutuplaşmanın artıp artmayacağını izlemek gerekir." Yeni bir toplumsal sözleşmeye ihtiyaç olduğuna dikkat çeken Klaus Schwab ise dünyanın yaşananlara verebileceği

ABD'DEKİ ÖFKE SANDIĞA YANSIR MI?

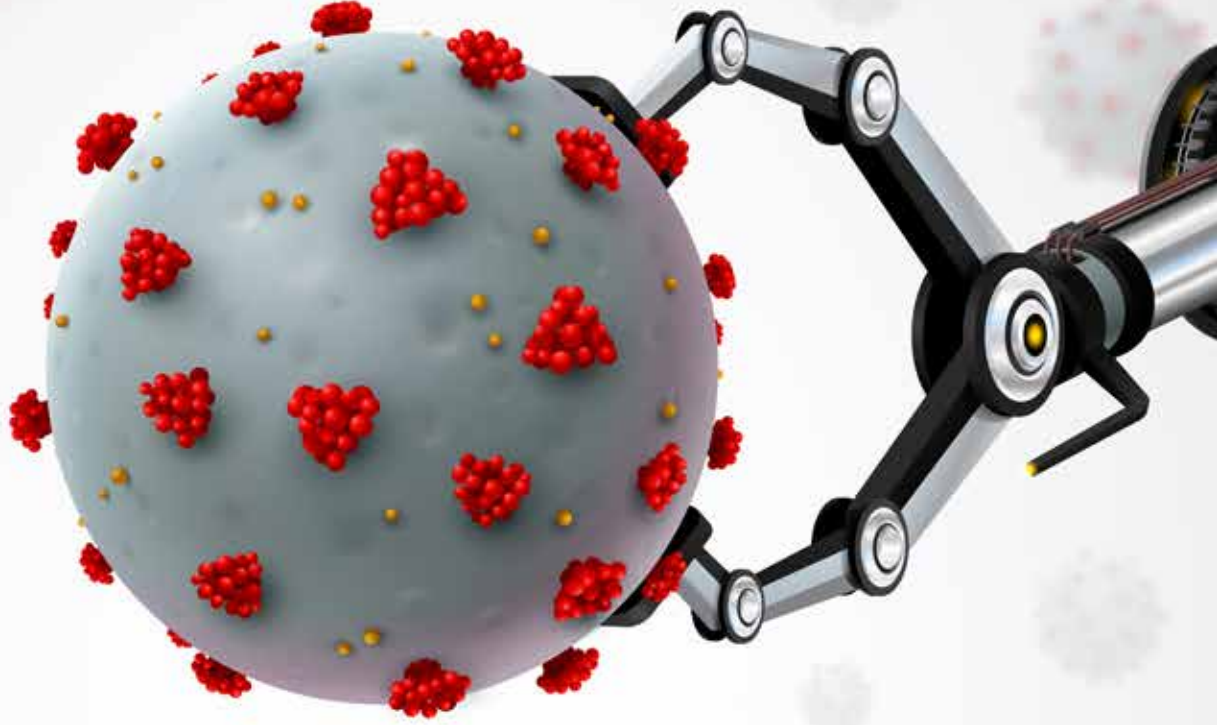
George Floyd'un öldürülmesi ve sonrasında yaşananlar Kasım ayında gerçekleşecek ABD Başkanlık seçimlerini nasıl etkiler? Yaşananlar, protestolar esnasında açıklamalarıyla tepki toplayan Başkan Donald Trump'a oy kaybettirir mi? Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Doktor Öğretim Üyesi Selim Erdem Aytaç, şöyle yorumluyor:

"Kızgınlık ve ahlaki öfke duyguları kişileri güçlü bir şekilde kolektif eyleme itiyor. Oy kullanmak da bu tür eylemlerden biri. Bunun için George Floyd'un öldürülmesinin kızgınlık ve ahlaki öfke uyandırdığı seçmenler daha yüksek oranda sandığa gidecektir. Bu seçmenler de geleneksel olarak Demokrat Parti'ye oy vermeye eğilimlidir. Ayrıca Başkan Trump'ın bu olaya gösterdiği tavır onaylamayan bazı Cumhuriyetçi seçmenler de Demokrat Parti'ye oy vermeseler bile sandığa gitmemeyi tercih edebilir. Her iki eğilim de Trump'ın aleyhine olacaktır. Amerikan başkanlık seçimlerinde seçmen katılımı yüzde 50'nin biraz üzerindedir ve adaylar arasındaki oy farkı çok düşüktür; dolayısıyla sandığa kimin gidip kimin gitmediği sonuçta çok etkili olabilir."

Dünya Ekonomik Forumu Kurucusu ve Başkanı Klaus Schwab, dünyanın yaşananlara verebileceği en kötü yanıtın daha fazla kutuplaşma olduğu konusunda uyarıda bulunuyor. COVID-19 salgınının dünyanın birbirine ne kadar derin bağlarla bağlı olduğunu gösterdiğini söyleyen Schwab, insanları çeşitliliğe saygı gösteren açık bir diyaloga davet ediyor.

en kötü yanıtın daha fazla kutuplaşma olduğu konusunda uyarıda bulunuyor. COVID-19 salgınının dünyanın birbirine ne kadar derin bağlarla bağlı olduğunu gösterdiğini söyleyen Schwab, "Dünyanın durumunu iyileştirmek için herhangi bir umut varsa, bu, etik olarak

toplumumuzdaki bazı şeylerin derinden yanlış olduğunu kabul etmekten gelebilir. Verilmesi gereken yanıt, insanlık onuruna ve çeşitliliğe saygı gösteren açık bir diyalogla politik, ekonomik ve sosyal sistemlerimizin temelden yeniden düzenlenmesidir."

YAPAY ZEKÂ, SALGINDA FAZLA MESAİDE

♦ ♦ ♦

“Yeni normale” geçtiğimiz bugünlerde sağlık alanında yeni teknolojik uygulamalar da devrede. Dünyada birçok yerde sosyal mesafe, maske takma gibi kurallara uyulup uyulmadığını yapay zekâ kontrol ediyor. Hastayla birkaç saniye konuşan yapay zekâ, onda virüs olup olmadığına karar veriyor. Farklı ülkelerde geliştirilen yapay zekâ platformları, salgınla mücadelede önemli bir yer tutuyor.

YAZI

Ahmet Destici

Haziran ayı başında COVID-19 pandemisiyle mücadelede birçok ülkede yeni bir döneme geçildi. Salgın dünyada durdurulamasa da Asya, Avrupa ve ABD'deki sıkı tedbirler gevşetildi. Ayın sonlarına doğru birçok Avrupa ülkesi önlemlerini yumuşatarak turizm için bile adımlar atmaya başladı. "Salgında ikinci dalga" endişeleri devam etse de toplumsal hayat kontrollü bir şekilde "yeni normalin" seyrinde akmaya devam ediyor. Hastalıkla mücadelede kazanılan deneyim, elimizdeki silahları güçlendiriyor. Diğer yandan mevcut ve ileride yaşanabilecek olası salgınlarda yapay zekânın rolü giderek daha fazla önem kazanıyor.

Bu düşünceyle haziran ayının ortasında uluslararası alanda yeni bir adım atıldı. Pandemiyle mücadelede teknolojik güçlerini birleştirme kararı alan bazı ülkeler, yapay zekâ alanında bir anlaşma yaptı. 15 Haziran'da deklarasyonu ilan edilen "Yapay Zekâda Küresel Ortaklık" (GPAI) adlı bu ittifak, COVID-19 pandemisi ve benzeri küresel sorunları yapay zekâ ile yenmek için harekete geçti.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından desteklenen girişimin kurucu üyeleri Almanya, Avusturalya, Fransa, Hindistan, İtalya, Japonya, Meksika, Yeni Zelanda, Kanada, G. Kore, Singapur, Slovenya, İngiltere ve ABD oldu. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Almanya Ekonomi Bakanı Peter Altmaier, yapay zekânın tüm insanların yararına olacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini belirterek, "Yapay zekâ, pandemi ve iklim değişikliği gibi birçok küresel sorunun çözümünde önemli bir katkı sağlayabilir" dedi.

Salgını ilk haber veren yapay zekâyı

Aslında yapay zekâ alanındaki çalışmaların önceliği, salgın başladığından bu yana zaten COVID-19 pandemisiydi. Hatta salgına dair ilk uyarıyı Kanada merkezli BlueDot şirketine ait yapay zekâ platformu

yapmıştı. Yılbaşından bir gün önce Çin'in Vuhan kentinde bir dizi zatürre vakasını kaydederek Asya'da ters giden bir şey olduğu uyarısında bulunmuştu. Bu, COVID-19 pandemisiyle ilgili ilk haber olarak kayıtlara geçti. Salgının dünyayı sarmasından sonra ise yüzlerce yapay zekâ platformu işin içine girdi. Türkiye de dahil pek çok ülke pandemi sırasında bunları yoğun olarak kullandı ve kullanmaya devam ediyor. Şimdiye kadar gerek devletler gerekse özel şirketlerin uygulamaları çok iyi sonuçlara imza attı. Resmi makamlar artık pandemi stratejilerini yapay zekâ sonuçlarına göre belirlemeye başladı. Milyarlarca veriyi çok kısa sürede analiz eden uygulamalar cep telefonları aracılığıyla dünya üzerinde hatırı sayılır sayıda insana direkt dokunuyor. Peki, hangi ülkelerde neler yapıldı? Başarılı örnekler nasıl çalışıyor?

Uzakdoğu'da başarılı uygulamalar

Tüm dünyada ilginç uygulamalara imza atılırken, akıllı teknolojiler konusunda dünya liderlerinden biri olan Çin'de PingAn adlı şirket yapay zekâ, bulut ve blockchain teknolojisi ile salgın kontrolünü sağlamak ve yayılımı önlemek amacıyla akıllı ses tarama sistemi geliştirdi. Aynı anda çalışan 3 bin robot kapasitesine sahip olan sistem, yüz binlerce tarama gerçekleştirdi ve takip edilmesi gereken şüpheli vakaları başarıyla tespit etti. Çağrı merkezinde her bir operatör günlük maksimum 300 arama yapabilirken, her bir robot 500 otomatik arama yapıyor ve toplamda 1,5 milyon aramaya ulaşılıyor. Aramalar sonucunda, vücut sıcaklığı ve semptomlar sınıflandırılarak ilgili kurumlara raporlanıyor. Bir diğer uygulamada ise şüpheli vakaların genetik analizini yarım saatte

15 Haziran'da deklarasyonu ilan edilen ve 14 ülkenin kurduğu "Yapay Zekâda Küresel Ortaklık" adlı ittifak, pandemi ve diğer küresel sorunları yenmek için yola çıktı.

SALGINLA MÜCADELEDE YAPAY ZEKÂ NELER YAPIYOR?

Yapay zekâ alanında çalışmalar yapan Stallion.AI adlı şirketin CEO'su Samer Obeidat, "Entrepreneur" için yazdığı "How Artificial Intelligence Is Helping Fight The COVID-19 Pandemic" başlıklı makalede, yapay zekânın pandemiyle mücadelede nasıl bir rol oynadığını yedi maddeyle anlatıyor:

- 1. Tarama:** Kişisel ve tıbbi bilgilerle birlikte, seyahat bilgileri ve sosyal medya paylaşımları gibi verileri birleştirip analiz eden yapay zekâ, bireysel risk profili hakkında daha isabetli tahminler yapılmasını sağlayabiliyor.
- 2. Sanal tıbbi bakım:** Çok sayıda dil konuşabilen "chatbotlar" hastalıkla ilgileri soruları yanıtlıyor, yönlendirme yapıyor, semptomları kontrol ederek bireyleri hastaneye gitme ya da kendini izole etme konusunda uyarıyor.
- 3. Teşhis:** Verileri yorumlayan yapay zekâ hastalığı teşhis ediyor. Pekin'de LinkingMed tarafından geliştirilen bir uygulama bir dakikadan kısa sürede tarama ve test sonuçlarını yorumlayarak yüzde 92 oranında doğrulukla teşhis koyuyor.
- 4. Yüz tanıma ve ateş ölçme:** Havaalanı ve hastane gibi yerlere konulan multisensörler, kullanıcıya ihtiyaç duymadan yüksek ateşli veya maske takmayan kişileri saptıyor, yetkilileri uyarıyor.
- 5. Akıllı "drone" ve robotlar:** İnsansız araçlar (drone) halka açık yerlerde maske takmayanları saptıyor, kamusal alanları dezenfekte ediyor, virüs riski bulunan yerlere ilaç ve yiyecek taşıyor.
- 6. Tedaviye dönük araştırmalar:** İngiltere'deki Exscientia firması, insanlar üzerinde de denenen, yapay zekâyla oluşturulan ilk ilaç molekülünü tasarladı. Süreyi ise beşte bire kadar kısalttı. Google'ın DeepMind şirketi de virüsle bağlantılı protein modelleri üzerine çalışıyor.
- 7. Bilgi doğrulama:** Salgınlarda sosyal medyada yayılmaya çalışılan ve korku yaratan yanlış bilgileri hızlıca saptayan yapay zekâ, bunların yayılmasının önüne geçebiliyor.

yapan, virüs mutasyonlarını doğru bir şekilde tespit edebilen bir yapay zekâ algoritması geliştirildi.

Güney Kore'de de bu alanda önemli işlere imza atılıyor. Seegene şirketi yapay zekâ tabanlı büyük veri sistemi ile sadece genetik ayrıntıları kullanarak yaklaşık bir hafta içinde COVID-19 testi üretti. Kısa süre içinde ülkenin tamamında

kullanılmaya başlayan test, bir tüpte koronavirüsü doğrulayan 3 geni aynı anda test ediyor. Sonuç alma süresini ise 24 saatten 6 saate düşürüyor.

Güney Koreli JKL Inspection ise görüntüleme cihazları için AiHub adında bir platform geliştirdi. Bu platformda, akciğer hastalığı saniiyeler içinde inceleniyor. Şirket ayrıca, göğsü sadece

Yapay zekâ, sağlık personelinin değerli zamanını daha etkin kullanmasını sağlıyor. İlaç ve aşı geliştirme alanında milyonlarca seçeneği hızla analiz ediyor.

üç saniyede tarayabilen ve anormal lezyonun ısı haritası görselleştirmesini yapabilen, internet ve elektriğe gerek duymadan elde tutularak kullanılan X-ray kamerası üretildi.

Batı'da kullanım alanları genişliyor

Batı'da da öncü uygulamalar dikkat çekiyor. Avrupa'da yaygın olarak kullanılmaya başlanan teletıp çözümleri, COVID-19 hastalarını uzaktan izlemeyi mümkün kılıyor. Teletıp platformları, tarama ve izleme için yetkililerin uzaktan önleyici bakım yapmalarını mümkün hale getiriyor. Hemşirelerin saatte 50 hastayı tetkik etmesini sağlayarak da sağlık kaynaklarının daha verimli kullanılmasına yardımcı oluyor.

Alman Robert Koch Enstitüsü, Thyre şirketi ile işbirliği yaparak, ülke çapında daha fazla veri toplamaya yardımcı olmak için Corona-Datenspende (Korona Veri Bağışı) adlı bir uygulama geliştirdi. Uygulama, Apple, Fitbit ve Garmin gibi şirketlerin akıllı saat ve spor bilekliği ile çalışıyor. Kullanıcıların hastalık belirtisi olup olmadığını analiz etmek için nabız, sıcaklık ve uyku dahil olmak üzere verilerini toplayarak bir algoritma aracılığıyla koronavirüs enfeksiyonuna bağlı çeşitli semptomları tanıyor. Yapay zekâ alanında önemli çalışmalara imza atılan ABD'de ise Carnegie Mellon Üniversitesi'nde kullanıcının sesini analiz ederek COVID-19'u tespit edebilen yapay zekâ tabanlı

Türkiye'de de yapay zekâya dayanan çözümler salgınla mücadelede avantaj sağlıyor. Hastaneler arası etkin iletişim, hızlı veri analizi, bunlardan birkaçı.

COVID-19 ses dedektörü uygulaması geliştirildi. Uygulama kullanıcının nefes alışkanlıklarını ve diğer bazı parametreleri alarak virüsün bir kullanıcının akciğerlerine bulaşıp bulaşmadığını doğruluyor.

ABD'li yazılım devi, Microsoft, "İyilik için Yapay Zekâ/AI for Good" programına bu yılın Ocak ayında eklediği "Sağlık için Yapay Zekâ" adlı girişimini COVID-19 çalışmalarının hızlanması için seferber etti ve bu alandaki araştırmalar için 20 milyon dolarlık destek paketi duyurdu. Şirket veri bilimcileriyle, sivil toplum kuruluşlarıyla ve akademik girişimlerle güçlü iş birlikleri geliştirecek. COVID-19'un önüne geçmek için en etkin yapay zekâ araçlarını nakit hibelerle de destekleyecek. Bu tür destekler, ülkede yapay zekânın salgına karşı kullanılması için önemli bir güç sağlıyor.

Türkiye'de öncü çalışmalar

Türkiye'de de bu alanda öncü çalışmalar yürütülüyor. Koç Sistem tarafından geliştirilen uygulama, uzaktan hasta, hijyen ve cihaz takibi, dijital müşteri kaydı oluşturma, büyük veri - analitik, süreç otomasyonu ve siber güvenlik çözümleri sunuyor. Amerikan Hastanesi ve Koç Sistem ortaklığında geliştirilen NAC Projesi ile ağ güvenliği standartları yükseltilirken, hastaların kişisel bilgilerine kontrolsüz erişim olasılığı ortadan kaldırılıyor. Bu uygulama ile hastanelerin sorunsuz ve kesintisiz iletişim kurması da sağlanıyor.

Geliştirdiği yapay zekâ destekli yazılımlarla önemli projelere imza atan Türk Ar-Ge şirketi Ayvos, geliştirdiği yazılım ile yapay zekâ destekli kameralar

üzerinden bireylerin 6 metre çevresinde akıllı tarama yapabiliyor. Böylece AVM'ler ve restoranlarda sosyal mesafenin ihlal edilmesi, maske kullanılmaması gibi durumları tespit ederek yetkililere bildirip gerekli önlemlerin alınmasını sağlıyor. Metro, metrobüs, otobüs, işyeri gibi kapalı alanlara girişlerde maskesiz kişileri tespit ederek anlık uyarı oluşturabiliyor. Yine Türkiye'deki genetik teknoloji şirketi Genomize, her 100 örnek için 30 dakikaya kadar çıkabilen veri analizi süresini yapay zekâ kullanarak 1 dakikaya kadar indiren yeni bir yazılım geliştirdi. Sağlık Bakanlığı'na bağlı COVID-19

testlerinin önemli bir kısmından sorumlu olan TÜSEB (Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı) tarafından kullanılmak üzere geliştirilen COVID-19 yazılımı, günlük ortalama 40 bin test yapıldığı düşünüldüğünde sağlık personeline aylık yaklaşık 6 bin saat iş saati tasarrufu sağlıyor.

2019'un son haftasında kurulan, Sağlık Bakanlığı'na bağlı Yapay Zekâ Enstitüsü de mevcut ve gelecekteki olası salgınlarda teknolojinin imkanlarını sağlık sisteminin kullanımına sunuyor. Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulu çalışmalarına paralel koronaonlem.saglik.gov.tr web sitesi de makine öğrenmesi ile çalışıyor. Korona Önlem uygulamasına kimlik bilgileri ile giriş yapabilen herkes uygulamadan faydalanabiliyor. Farklı ülkelerde geliştirilen ve hayata geçirilen yapay zekâ uygulamalarının çoğalması, gelecekteki olası salgınlara da daha güçlü karşılayabileceğimize dair umut sağlıyor.

"TUHAF DAVRANIŞLARIMIZLA YAPAY ZEKÂ'YI YANILTTIK"

MIT Technology Review yazarlarından Will Douglas Heaven, "Our weird behavior during the pandemic is messing with AI models" başlıklı makalede, tuhaf davranışlarımızın yapay zekânın "kafasını karıştırdığını" anlatıyor. Makine öğrenmesi, mevcut bilgilere dayalı olduğu için bu bilgiler altüst olduğunda yapay zekâ da "şaşıyor". "12-18 Nisan haftasında Amazon.com'da en çok aranan terimler tuvalet kağıdı, maske, el dezenfektanı, kağıt havluydu. İnsanlar sadece aramıyor, aynı zamanda çok miktarda satın alıyordu" diye yazan Heaven, Amazon'un listesinde daha önce zirvede olan "cep telefonu kılıfı, şarj aleti" gibi ürünlerin birdenbire alt sıralara kaydığını anlatıyor. Bu tür geniş çaplı değişiklikler, yapay zekânın tahmin algoritmalarını bozuyor ve bunu düzeltmek hiç kolay olmuyor. Benzer örneklerin gelecekte de yaşanabileceği kaygısı, uzmanları çözüm aramaya yöneltiyor. Bunlardan biri de makine öğrenmesini sadece son yıllardaki iniş-çıkışlarda karşılaşılan olaylarla sınırlamamak. Uzmanlara göre 1930'lardaki Büyük Buhran, 1987'deki "Kara Pazartesi" gibi vakaların da yapay zekânın "müfredatına" eklenmesi gerekli. Kısacası, dünya değişirken veri de değişiyor ve yapay zekânın da "değişmesi" gerekiyor.

GEZEĞENİMİZİN ÇAĞRISINA KULAK VEREN YARATICI FİKİRLER

Plastik yerine balık pullarından yapılmış bir poşetle alışveriş yapmaya ne dersiniz? Ya da okyanusta yüzen plastiklerden geri dönüştürülmüş bir güneş gözlüğü takmaya? Elektrikle çalışan bir uçağa binip karbon salımına neden olmayan bir seyahat yaptığınızda kendinizi daha iyi hissetmez misiniz? Bunların hiçbirisi uzak hayaller değil. Dünya çapında birçok girişimci gezegenimizin sağlığını korumaya dönük yeni ürün ve hizmetler üzerine çalışıyor. İşte bunlar arasından seçtiğimiz bazı ilginç fikirler...

YAZI

Nihal Köz

Koronavirüs salgını, birçok uzmana göre gezegenimizden gelen güçlü bir çağrı içeriyor. Denizlere bıraktığımız plastikler milyarlarca canlının yaşamını tehdit ederken sorumsuz tüketimle karbon salımını kat kat artırıyoruz. Ormanları kesiyor, vahşi yaşam alanlarına giderek daha fazla müdahale ederken oralarda yaşayan virüslerle burun buruna geliyoruz. Bütün bunlara dur demezsek gelecek kuşaklara bırakabileceğimiz bir mirasımız kalmayacak.

Olumlu haber ise bu konudaki bilinç ve duyarlılığın giderek artması. Sorumlu davranan birey sayısı yükselirken hükümetler de çevreyi korumaya dönük yeni adımlar atıyor. Birçoğu gençler tarafından kurulan yeni girişimler ise geri dönüşümden alternatif yakıta, paylaşım ekonomisinden plastiğe alternatif ürünlere kadar birçok alanda yaratıcı fikirlerle ortaya çıkıyor. Bunlar arasından dikkat çeken bazılarını okurlarımız için derledik.

Biyo-çitler ve robotlar denizlerde iş başında

Birleşmiş Milletler'in tahminlerine göre her yıl 13 milyon ton plastik atık denize karışıyor ve bunun yarısı tek kullanımlık ürünlerden oluşuyor. WWF'in (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) araştırmaları Akdeniz'e her yıl 570 bin ton plastiğin karıştığını gösteriyor ve bu dakikada 33 bin 800 plastik şişe anlamına geliyor. Dolayısıyla bu konuda çok acil olarak önlem alınması gerekiyor. Türkiye'de TURMEPA deniz ve kıyıların korunması için öncü çalışmalar yürütürken dünyanın farklı köşelerinde de coğrafi özelliklere uygun çözümler üretiliyor. Dünya Ekonomik Forumu'nun dikkat çektiği başarılı bir örnek, Guatemala'da nehirlerde uygulanan "biyo-çitler". Plastik şişeleri birbirine bağlayarak çoğu yine plastik olan başka atıkları yakalamak üzere tasarlanan bu basit ve düşük maliyetli yol, oldukça etkili. Ülkede denizlere giden plastik atıkları yüzde 60 oranında azaltan biyo-çitler ile yakalanan atıklar geri dönüşüme gönderiliyor ve yerel halk için ek gelir yaratılıyor. Projenin verdiği ilhamla Honduras ve Dominik Cumhuriyeti de

RanMarine'in geliştirdiği WasteShark, limanlarda biriken plastikleri ve biyo-atıkları topluyor.

uygulamayı kendi ülkelerinde başlattı. Panama, El Salvador, Arjantin ve hatta bölge dışından Malezya ve Somali de aynı uygulamayı hayata geçirmeyi planlıyor. Diğer yandan her tür atığı biyo-çitlerle yakalamak mümkün değil. Rıhtım ve limanlar gibi daha sıkışık yerleşimler

için yine Dünya Ekonomik Forumu'nun örnek gösterdiği bir çalışma, Hollandalı teknoloji şirketi RanMarine tarafından yürütülüyor. Şirketin WasteShark adını verdiği otonom araçlar, suda biriken plastiklerin yanı sıra biyo-atık ve diğer çöpleri de kaldırıyor. 200 litreye kadar atık taşıyan bu robotlar işleri bittiğinde kendilerini şarj ettikleri kapsüllere geri dönüyor.

KARBONDİOKSİTİ ORTADAN KALDIRAN İLK FABRİKA

Küresel iklim değişikliğiyle mücadelede karbon salımını azaltmaya dönük önlemler son derece önemli. Peki ya daha radikal bir adım atarak havadaki karbondioksiti ayrıştırıp yok edebilirsek? İşte bu gerçekten devrim niteliğinde! İsviçre merkezli genç bir şirket bunu başardı ve Dünya Ekonomik Forumu'nun bu yılki "Teknoloji Öncüleri" listesine katıldı. "İklim değişikliğini geri çevirelim" sloganıyla çalışan Climeworks, havadaki karbondioksiti kalıcı olarak ortadan kaldıran, bunu yaparken minimum düzeyde toprak ve su kullanan, doğal işlemlerle bu gazı taş gibi ürünlere dönüştüren bir sistem geliştirdi. 2014 yılında karbondioksit toplayıcının prototipini oluşturan şirket dünyanın ilk ticari karbondioksit temizleme fabrikasını kurmayı da başardı. Buradaki makineler modüler kolektörlerden oluşuyor ve yenilenebilir ya da atıktan elde edilen enerji ile çalışıyor. Kolektörlerin yakaladığı karbondioksitin yüzde 90'ı kalıcı olarak ortadan kaldırılıyor.

Atıkları albenili ürünlere dönüştürmek

Denizlerdeki plastik yığınının oluşumunda pet şişeler ve naylon poşetler başrol oyuncusu, ancak okyanus yaşamını tehdit eden daha birçok plastik türü var. Örneğin, her yıl ortalama 650 bin ton eskimiş balıkçı ağı ve misininin denizlere karıştığı tahmin ediliyor. Greenpeace'e göre kabuklulardan balinalara kadar neredeyse her deniz canlısına büyük zarar vermesi nedeniyle bunlar okyanuslardaki en kötü plastik kirliliği biçimlerinden...

Bunların toplanarak geri kazanılması, okyanuslarımızın geleceği için çok kritik. UNDP'nin (Birleşmiş Milletler

Kalkınma Programı) kurduğu Ocean Action Hub, bu tür atıkları yararlı bir şeye dönüştürmeye çalışan iki girişime dikkat çekiyor. California merkezli Bureo, atıkları işleyerek kaykay ya da güneş gözlüğü gibi ilginç ürünler üretiyor. Şirket Güney Amerika'da balıkçıların ve yerel halkın topladığı eski ağıları satın alarak depolarda topluyor. Daha sonra bunlar temizleniyor, cinsine göre tasnif ediliyor ve merkeze taşınıyor. Malzemeler geri dönüşüme tabi tutuluyor ve cazip ürünler yaratılıyor.

Bureo, bu sayede birden çok amaca hizmet veriyor. Denizlerin temizlenmesine katkı sağlıyor, geri kazanım sayesinde ekonomik katma değer üretiyor, ilgi çekici ürünler yaratarak çevreye dönük farkındalığı artırıyor ve yerel halka ekonomik destek sunuyor.

Okyanuslardaki kirliliği hedef alan başka bir çözüm ise Parley ve Bionic adlı girişimlerden geliyor. Parley'in okyanusu süpürerek topladığı plastikler, Bionic tarafından ipliğe dönüştürülüyor. Şirket aynı zamanda önde gelen markalar, sanatçılar, aktivistler ve kanaat önderleriyle birlikte çalışarak plastik kullanımının azaltılması ve plastiğin yerini alacak malzemelerin üretilmesi için katkı sunmaya çalışıyor. Denizlerdeki plastik kirliliğinin uzun vadede ancak akıllı materyallerin keşfedilmesiyle sağlanabileceği düşüncesiyle, bu doğrultuda araştırma ve geliştirme programları yürütüyor.

Ayçiçeği kabuğu ve balık pulundan ambalaj

Milyarlarca canlıyı tehdit eden ve muazzam bir kirliliğe neden olan

plastiklere dair en köklü çözüm, elbette bunların kullanılmaması. Plastiğin yerini alacak doğa dostu malzemeler tüm dünyada şirketlerin gündeminde ve düşük maliyetli, sağlam alternatifler yaratmaya dönük girişimlerin sayısı artıyor.

Bunlardan birisi, Almanya'daki Golden Compound. Şirket, yağ üretiminde kullanılan ayçiçeklerinin kabuklarından yüzde 100 çözünebilir bir alternatif ürün yaratıyor. Bu biyoplastik, mobilyalardan taşıma ve depolama kaplarına ve hatta kahve bardaklarına kadar birçok alanda kullanılabiliyor. Böylelikle hem plastik kullanımı azalıyor hem dünyada her yıl üretilen 30 milyon ton ayçiçeğinin normalde çöpe giden kabukları değerlendiriliyor.

Plastiğe alternatif bir başka ilginç ürün ise İngiltere'deki MarinaTex isimli girişim

*Ayçiçeği kabuğu
ve balık pulu
gibi alternatif
malzemelerden
yaratılan ambalajlar
birkaç haftada
doğaya karışıyor.
Lucy Hughes'un
dediği gibi doğa
bize onca malzeme
sunarken aslında
insan yapımı
polimerlere
ihtiyacımız yok.*

Lucy Hughes, üniversitede son yılında balık pulundan plastiğe alternatif ürün yaratmış.

Taşımacılık, karbon salımı açısından ön sırada yer alan sektörlerden... Otomobil kiralama gibi alanlar ile yaygınlaşan paylaşım ekonomisinin büyümesi, gezegenimizin sağlığına önemli bir katkı... Umman merkezli Cubex Global, paylaşım ekonomisini kargo gemilerine kadar genişleterek bu açıdan yaratıcı bir çözüm öneriyor.

tarafından hayata geçiriliyor. Bu genç şirket, balık pulu ve derisi kullanarak biyoçözünür ambalajlar yaratıyor. Poşetlerden tek kullanımlık ambalajlara kadar farklı alanlarda kullanılabilen şeffaf ürün herhangi bir zararlı kimyasal içermiyor ve doğada dört ila altı haftada çözünüyor. Şirket biyoplastiğin yeterince sağlam olmadığı görüşünü reddediyor ve biyopolimerlerin geleneksel plastik poşetlere göre daha güçlü olduğunu savunuyor. Üniversitedeki son yılında bu ürünü yaratan Lucy Hughes, Dünya Ekonomik Forumu'nun sitesinde yer alan röportajında "Doğanın çok az şeyden bu kadar çok şey yapabilmesi beni çok etkiledi. Doğada hazır bu kadar ürün varken neden biz yüzlerce insan yapımı polimer üretiyoruz, anlamıyorum" diyor.

Taşımacılıkta yaratıcı çözümler

Gezegenimizin geleceği için plastik kullanımını azaltmak ve tek kullanımlık plastikleri yok etmenin yanı sıra "görev listemizde" daha birçok madde var.

Bunların en önemlilerinden biri de karbon emisyonunu azaltmak. Bu konuda her şirket ve bireyin atabileceği adımlar var. Bazı yeni girişimler ise bu açıdan çığır açabilecek, ilginç fikirlerle öncülük ediyor. Örneğin Dünya Ekonomik Forumu'ndan "Ocean Innovation Award" kazanan Umman merkezli Cubex Global, kargo gemilerinde boş kalan alanları kiralamaya dönük hizmetiyle lojistik sektörünün küresel karbon salımını azaltmayı hedefliyor.

Şirketin hesaplamalarına göre bir limandan başka bir limana seyreden gemiler ortalama yüzde 50 oranında boş gidiyor. Bu, her yıl 280 milyon ton karbon emisyonuna ve 25 milyar dolar maliyete neden oluyor. Cubex ise gerçek zamanlı, blockchain'e dayalı hizmetiyle mal sevk etmek isteyenlerin bu gemilerde boş alan bulmasını sağlıyor.

Taşımacılık sektöründe muazzam miktarda karbon salımına neden olan bir başka taşıt ise yolcu uçakları. Geçtiğimiz yılın sonlarında Harbour Air'in dünyanın ilk ticari elektrikli uçuşunu yaptığı uçaktaki itme sistemini yaratan MagniX, yeni bir ufka doğru süzülüyor gibi görünüyor. Bu genç şirket, 10 yıldan biraz uzun bir sürede bin 600 kilometreden kısa mesafeli her uçuşta yakıt olarak elektrik kullanılabileceğini iddia ediyor. Bu, sıfır emisyon ve aynı zamanda daha düşük maliyet anlamına geliyor.

Gezegene daha az zarar vererek şık giyinmek

Karbon salımı açısından birçok kişiyi şaşırtarak ön sıralarda yer alan sektörlerden biri de hazır giyim. Ucuz, az kullanılan giysilerin de yaygınlaşmasıyla dünya hazır giyim üretimi 2000 yılından bu yana ikiye katlanarak senede 50 milyardan 100 milyardan fazla ürüne ulaştı. Gezegenimizde sadece 7,8 milyar kişinin yaşadığı düşünülürse, bu kadar çok giysinin üretilmesine ihtiyaç olup olmadığı önemli bir soru. Fast Company dergisinin analizine göre hazır

MagniX'in itme sistemini yarattığı elektrikli uçak, sıfır karbon emisyonuyla uçuş gerçekleştiriyor.

ThredUp gibi şirketler, ikinci el satışlarla günlük giysilerin ömrünü uzatıyor.

giyim üreticileri her yıl 108 milyon ton yenilenemeyen kaynak kullanıyor ve 1,2 milyar ton sera gazı yayıyor ve bu tüm uluslararası uçuşlar ve deniz ticaretinin toplamının üzerinde.

Derginin seçtiği "En İnovatif Şirketler" listesinde yer alan bazı şirketler, bu istatistiği aşağıya çekme yönünde önemli bir rol oynuyor. Bunlardan CaaStle giysi kiralama hizmeti vererek

insanların alışveriş yapmadan modaaya uygun giyinme arzusunu tatmin ediyor. Henüz iki yaşında olan bu lojistik platformu, ünlü hazır giyim şirketlerinin envanter sistemleri ile entegre olarak kiralama işlemini onlar adına yürütüyor. Bunların arasında Z kuşağına hitap eden American Eagle, erkekler için giysi üreten Scotch & Soda, çok katlı mağazacılık yapan Bloomingdale's gibi birçok marka bulunuyor.

Yine bu listede yer alan ThredUp gibi şirketler ise ikinci el satışla günlük giysilerin ömrünü uzatıyor. Burada Old Navy tişörtlerinden Gucci marka ayakkabılara kadar çok sayıda markadan ikinci el ürünün satışı yapılıyor. 2019 yılında 100 milyonuncu giysiyi sitesine koyan şirketin kurucusu ve CEO'su James Reinhart, "Evrene (sürdürülebilirlik yönünde) küçük bir katkı yapmak istediklerini" söylüyor. Perakendeden alternatif yakıtlara, biyoplastiklerden geri dönüşüme, çevre dostu girişimlerin sayısı ve bunlara dönük ilgi her geçen gün artıyor. Bu, gezegenimiz için küçük de olsa iyi bir haber.

"YEDİNCİ KİTA"YI YOK ETMEYE DÖNÜK ADIMLAR

Geçtiğimiz yıl gerçekleştirilen 16. İstanbul Bienali'nin teması, Pasifik Okyanusu'nun ortasındaki devasa atık yığınının referans olarak "Yedinci Kıta"ydı. Bu kütle, 3,4 milyon kilometrekare genişliğinde, 7 milyon ton ağırlığındaki bir plastik yığınının meydana geliyor.

"Yedinci Kıta" büyümeye devam ederken okyanus yaşamını korumaya dönük yeni fikirler de ortaya çıkıyor.

Bunlardan biri, eylül ayında ilk yolculuğunu yapması planlanan ve ismini 400 yıl önce İngiliz yerleşimcileri Yeni Dünya'ya taşıyan tekneden alan Mayflower Autonomous Ship (MAS). Yapay zekâ uygulamalarından ve Plymouth Üniversitesi araştırma bölümlerinden destek alan ve güneş enerjisiyle çalışan MAS, deniz memelilerini ve okyanustaki mikroplastikleri izlemek için deneyler yapacak. Gemi, gerçek boyda ve tamamen otonom olan ilk araç olarak Atlantik Okyanusu'nda çalışmalar yürütecek.

Okyanus verilerini toplamak için yeni yollar arayanlar sadece MAS ekibi değil. ABD, Teksas merkezli bir girişim olan Terradepth, bir bilim kurgu vizyonu gibi görünen bir şey yarattı: Otonom sualtı robotları filosu. Özellikle derin sularda yapılan araştırmalarda karşımıza çıkan maliyet ve uzun süreli operasyon yürütmenin zorluğu nedeniyle bu projeyi hayata geçiren şirket bu yaz teknolojisini sergilemeyi planlıyor. Haritalama ve tarama amacıyla görevlendirilecek Terradepth robotları, tüketicilerin "okyanuslara dönük olarak ekolojik açıdan sorumlu kararlar almalarına yardımcı olmak" gibi bir rol üstlenmeye de aday.

KORONAVİRÜSE KARŞI

◆ ◆ ◆

D vitamininin bağışıklık sistemimizi güçlendirmedeki rolü zaten biliniyordu. Son haftalardaki araştırmalar, bu vitaminin koronavirüse karşı savaşta da ne kadar önemli olduğunu ortaya koydu. Peki, D vitamini eksikimizi nasıl giderebiliriz? Bu vitaminin vücutta eksikliği nelere yol açar? Koç Üniversitesi Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bölümü'nden Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli sorularımızı yanıtlarken D vitaminiyle ilgili kulaktan dolma, yanlış bilgilere de açıklık getirdi.

YAZI

Arzu Erdoğan

C OVID-19 pandemisi dünya çapında can almaya devam ederken bilim insanları bu virüsün etkilerinin nasıl hafifletilebileceğine dair araştırmalarını sürdürüyor. Hastalığın yeni olması ve virüsün geçirmekte olduğu olası mutasyonlar bu açıdan zorluk yaratırken, aylar içinde biriktirilen deneyim ise önemli bir silah. Bugüne kadar tedaviye yönelik bulguları yaşayarak öğrenen hekimlerin dikkatini çeken noktalardan biri, D vitamini eksikliği olan hastalarda COVID-19 sürecinin daha ağır geçtiği. Bu nedenle bu vitaminin hastalıkla savaş konusundaki rolü üzerine araştırmalar yoğunluk kazandı. Henüz kesin kanıtlar olmasa da Queen Elizabeth Hospital Foundation Trust ve East Anglia Üniversitesi'nde yapılan bir araştırma sonucunda bilim insanları bu virüse karşı D vitamini takviyesi önerilebileceğini meslektaşlarıyla paylaştı. Bu araştırmada 20 Avrupa ülkesinde COVID-19 vaka sayısı ve ölüm oranı ile ülkelerde yaşayanların ortalama D vitamini seviyeleri karşılaştırıldı. Yapılan çalışma sonucunda, bireylerin düşük D vitamini seviyesine sahip olduğu ülkelerde enfeksiyonun görülme ve ölüm oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlendi. Geçtiğimiz haftalarda İngiltere'de kamu sağlık otoritesinin yaptığı bir araştırma da benzer bir sonuca işaret ediyor. Bu araştırmada İngiltere'de koronavirüsten hayatını kaybeden doktorların yüzde 94'ünün -yani neredeyse tamamının- siyah, Asyalı ya da diğer azınlık gruplarından olduğu belirtildi. Bunun nedenlerini incelemek üzere yoğun bir çalışma başlatılırken cilt rengi koyu olan kişilerin vücutlarının güneşten gelen D vitaminini absorbe etmek açısından dezavantajlı olması, bu tablodaki en güçlü olası neden olarak gösterildi.

*Koç Üniversitesi Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bölümü
Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli*

D vitamini neden önemli?

Kuşkusuz, önümüzdeki aylarda koronavirüsle mücadele konusunda D vitamininin rolüne dair daha fazla sonuca ulaşılabilecek. Ancak yine de yıllara dayanan bilgilerimiz, D vitamininin sağlığımız için zaten son derece önemli olduğunu anlamak için yeterli. Öncelikle D vitamini kemik-diş gelişimi ve sağlığı için gerekli olan en önemli vitamin olarak göze çarpıyor. Kemikler, ihtiyacı olan kalsiyum ve fosforu D vitamini sayesinde alabiliyor. Ayrıca, D vitamini kasların hareket edebilmesine ve sinirlerin beyinden vücudun diğer bölümlerine mesaj taşıyabilmesine yardımcı oluyor. Bağışıklık sistemimiz

*Bugüne kadar
tedaviye yönelik
bulguları yaşayarak
öğrenen hekimlerin
dikkatini çeken
noktalardan biri, D
vitamini eksikliği olan
hastalarda COVID-19
sürecinin daha ağır
geçtiği...*

Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli, “Güneş ışınları içindeki UVB ışınlarının etkisiyle, D vitamini cildimizde üretilir. Bunun için güneş ışınlarının doğrudan cildimize teması gereklidir. Camın arkasından veya bir tül arkasından güneşlenme, vitamin sentezini engeller” diyor. Günde 20 dakika güneşlenmek, günlük D vitamini ihtiyacının tamamını karşılıyor.

bakteri ve virüslerle savaşmak için D vitaminine ihtiyaç duyuyor. Güneşten ve besinlerden alınan D vitamini, karaciğerde ve böbrekte değişime uğrayarak daha etkili bir kimyasala dönüşüp vücutta çok önemli görevler üstleniyor.

Uzmanlar günlük D vitamini ihtiyacının 1000-2000 ünite olduğunu belirtiyor. Yeterince kalsiyum alınsa da gerekli miktarda D vitamini alınmıyorsa, kemikler ve dişler bu kalsiyumdan ne yazık ki faydalanamıyor. Vücudun günlük kalsiyum ihtiyacı ise 30-50 yaş arasında günde 1000 mg, 50 yaş üzerinde ise günde 1200 mg civarında.

D vitamininin en önemli kaynağı ise güneş. Cilt, güneş ışınlarını sentezleyerek D vitaminine dönüştürüyor. Bahar ve yaz aylarında yüz, kollar ve bacaklar güneş görecektir biçimde günde 20 dakika güneşlenmek, günlük D vitamini ihtiyacının tamamını karşılıyor.

D vitamini eksikliği nelere yol açıyor?

D vitamini eksikliği, kronik yorgunluk, diyabet, hipertansiyon, depresyon, romatizma ve kalp hastalıkları gibi sağlık sorunlarına yol açabildiği gibi, kemik yoğunluğunu da olumsuz etkileyerek kemik hastalıklarına davetiye çıkarıyor. Aynı zamanda çocuklarda raşitizme, ileri yaşlarda osteoporoza yani kemik erimesine sebep olurken, fazlalığı ise kanda kalsiyum birikmesine, böbrek taşları, kalp ve böbrek yetmezliği gibi pek çok hastalığa neden olabiliyor. Bütün vitamin ve mineral eksikliklerinde olduğu gibi D vitamini eksikliğinin de çeşitli belirtileri var. Ve bu etkiler gerek dolaylı gerek dolaysız olarak vücudu olumsuz etkiliyor. Kişiden kişiye değişiklik göstermekle birlikte, en fazla görülen belirtiler arasında şunlar sıralanıyor: Sürekli yorgunluk hissi, üşüme ve ısınamama, genel vücut ağrısı, kemik yapısında bozukluk, kasların güçsüzleşmesi, saçların çok fazla dökülmesi, depresyon, göz altlarında

morarma, hâlsizlik, uykusuzluk, denge problemleri ve eklem ağrıları...

D vitaminini nasıl daha iyi alabiliriz?

Koç Üniversitesi Hastanesi Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bölümü'nden Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli, “Sağlıklı kalmak için dengeli beslenmek, düzenli uyumak, yeterli sıvı almak çok önemli. Bu vücudumuzu ve savunma sistemimizi güçlü tutar, enfeksiyonlarla daha kolay başa çıkmamızı sağlar. D vitamini de vücudumuzun savunma sistemi hücrelerinin çalışmasını düzenleyen önemli vitamin/hormonlardan biridir” diyerek bu vitaminin önemine dikkat çekiyor. Ülkemizde süt ve süt ürünlerinin D vitaminiyle güçlendirilmediğini, D vitamini içeren besin sayısının az olması nedeniyle, bu vitaminin çok az bir kısmının (en fazla yüzde 10-20) gıdalarla alındığını belirtiyor. Dolayısıyla vücudun ihtiyacı olan D vitamininin önemli bölümü, yani yüzde 80 ila 90'ı güneşten temin edilebiliyor.

“Güneş ışınları içindeki UVB ışınlarının etkisiyle, D vitamini cildimizde üretilir. Bunun için güneş ışınlarının doğrudan cildimize teması gereklidir. Camın arkasından veya bir tül arkasından güneşlenme, D vitamin sentezini engeller” diyen Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli, Türkiye'nin bulunduğu enlemde D vitamini sentezinin en çok mayıs-kasım ayları arasında gerçekleştiğini söylüyor. 10:00-15:00 saatleri arasında ise ışınlar en uygun açıyla ulaşıyor. Yazın uygun saatlerde tüm vücudun güneş ışığıyla ciltte hafif pembelik oluşturacak (minimal eritem dozu-MED) şekilde karşılaşması durumunda, ağızdan alınan yaklaşık 20.000 IU (ünite) vitamin dozuna eşdeğer düzeyde D vitamini üretimi gerçekleşiyor. Çoğunluk için geçerli olan gerekli koruyucu önlemleri alarak yaklaşık 15-30 dakika sadece el, kol ve bacaklar güneşe maruz kaldığında, yaklaşık 3.000 ünite D vitamini sentezleniyor. Cilt rengi açık

Koruma faktör düzeyi 15 veya üzerindeki güneş kremlerinin kullanılması, güneş ışınlarının deriye ulaşmasını, dolayısıyla cildimizde D vitamini sentezini engelliyor. Ancak elbette hassas ciltli kişilerin zarar görmemek için gerekli dengeyi kurması gerekiyor.

olan bir kişi, vücut için gerekli olan doza 15 dakikada ulaşılabilirken, koyu ciltli bir kişide bu süre 3-4 kat daha uzun olabiliyor.

D vitaminine dair yanlış bilgiler ve gerçekler

Halk arasında kulaktan dolma yayılan yanlış bilgiler, kimi zaman ciddi bir paniğe, kimi zaman yaygın bir yanlış inanışa dönüşebiliyor. Bu noktadan bakıldığında D vitaminiyle ilgili de hiç azımsanmayacak kadar yanlış bilgi var. Örneğin bunlardan biri, "Özellikle güneşlenme sırasında kalsiyum almak çok önemli. Güneşlenirken ayran içersen, D vitamini emilimi güçlenir" iddiası. Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli, bu iddiaya şöyle yanıt veriyor: "Aslında ilişki tam tersi

yönde. Yeterli D vitamini olduğunda, kemiklerimizin güçlü ve sağlıklı olmasını sağlayan kalsiyumun bağırsaklardan kan dolaşımına, oradan da kemiklerimize geçişi ve depolanması artıyor." Bir diğer inanış, güneşlendikten sonra duş alırken D vitamini kaybı olmaması için sabunlanmadan ılık suyla yıkanmak gerektiği yönünde. Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli, "Güneşlendiğimizde cildimizde, en üst tabakada (epidermis) bulunan hücrelerin güneş ışığının UVB radyasyonunu emmesiyle D vitamini üretilir. Bu nedenle, güneşlendikten hemen sonra su ve sabunla cildinizi yıkasanız da hücrelerin içinde üretilen D vitamini etkilenmez, uzaklaştırılmaz" diyerek bu inanışın da yanlış olduğunu belirtiyor.

Güneşten korunmak için kullandığımız yüksek koruma faktörlü krem ve losyonların, D vitamini alımını engelleyip engellemediği yönündeki kafa karışıklığına ise Prof. Dr. Deyneli şöyle açıklık getiriyor: "Koruma faktör düzeyi 15 veya üzerindeki güneş kremlerinin kullanılması, güneş ışınlarının deriye ulaşmasını, dolayısıyla cildimizde D vitamini sentezini engelliyor." Ancak elbette hassas ciltli kişilerin zarar görmemek için gerekli dengeyi kurması gerekiyor.

Peki, güneşlendikten sonra D vitamini insan vücuduna ne kadar sürede etki ediyor ve ne kadar kalıyor? Prof. Dr. Oğuzhan Deyneli bu konuda "Güneş ışığıyla ciltte üretilen D vitamini öncüllerinin, D vitaminine dönüşmesi yaklaşık sekiz saat sürer. Cildimizde üretilen D vitamininin etkisi ağızdan alınan D vitaminine göre 2-3 kat daha uzun sürer. Ağızdan alınan D vitamininin sadece yüzde 60'ı vücudumuzda kullanılabilirken, güneş ışığıyla cildimizde üretilen D vitamininin hepsi vücudumuzda kullanılabilir" diyor.

Hangi besinlerden D vitamini alabiliriz?

Uzmanlar en temiz ve en kolay bulunabilen D vitamini kaynağının güneş olduğunun altını çiziyor. Ancak bu vitamin bazı yiyeceklerde minimal düzeyde de olsa bulunabiliyor. D vitamini kaynağı yiyecekler arasında süt, ayran, kefir, peynir, yoğurt, tereyağı, ton balığı, somon, uskumru, istiridye, karaciğer, yumurta sarısı, tatlı patates, balık yağı, mantar, maydanoz, yonca, ısırgan otu, bezelye ve yulaf sayılıyor.

Vücudumuza gerekli bütün vitamin ve minerallerin eksikliği, beraberinde pek çok rahatsızlığı getiriyor. Tüm bunların içerisinde D vitamini, özellikle son dönemdeki salgın nedeniyle daha özel bir yerde konumlanıyor. O nedenle sağlıklı ve düzenli beslenmek, içinde bulunduğumuz yaz aylarında güneşi doğru kullanabilmek çok önemli.

KANSERLE MÜCADELEDE YENİ UFUKLAR

♦ ♦ ♦

Bilim dünyası, son yıllarda teknolojinin imkânlarından faydalanarak kanser tedavisinde büyük yol kat etti. Akıllı ilaçlar, gen tedavileri gibi yeni yöntemler, bu ölümcül hastalıkla mücadele konusunda büyük umut veriyor.

YAZI

Yasemin Balaban

İmmünoterapi, akıllı ilaçlar, gen tedavileri... Kanser araştırmalarının son yıllarda kazandığı hız, yeni ve başarılı tedavilerin geliştirilmesini sağladı. Uzmanların yaptığı açıklamalar yakın zamanda kanserin ölümcül bir hastalık olmaktan çıkıp kronik bir hastalığa dönüşebileceğine ve hastalıkla uzun süre yaşamanın mümkün olabileceğine dair umut ışıkları yakıyor. Son birkaç yılın Nobel tıp ödüllerini de bu konuda çalışma yapan bilim insanları alırken her geçen gün yeni ve heyecan yaratan buluşların duyurusu yapılıyor.

Kanseri yenmek için uzak gelecekleri beklemek de gerekmiyor. Hâlihazırda uygulanan pek çok yeni nesil tedavi, geleneksel yöntemlere göre çok daha iyi sonuçlar alınmasını sağlıyor. Sıklık açısından dünya genelinde hemen her ülkede yıllık yüzde 1-2 oranında artış gösteren kanser, artık tedavi edilebilir hastalıklar arasında yer alıyor. Tedavisi mümkün olmayan türlerde veya ileri evrelerde bile, hastalığın artık uzun süreli kontrolü sağlanabiliyor.

Amerikan Hastanesi Medikal Onkoloji Bölümünden, Onkoloji Bölüm Şefi Nil Molinas Mandel

Nil Molinas Mandel, "Günümüzde kanser tedavisinde oldukça önemli gelişmeler ortaya çıktı. Eskiden uygulamakta olduğumuz standart kemoterapi protokollerinin yerini, hedefli tedaviler ve immünoterapi uygulamaları almaya başladı" diyor.

"BAŞARILI SONUÇLAR ALIYORUZ"

Amerikan Hastanesi Medikal Onkoloji Bölümü'nden, Onkoloji Bölüm Şefi Nil Molinas Mandel, yeni tedaviler ve Amerikan Hastanesi'ndeki uygulamalar hakkında şu bilgileri verdi:

"Günümüzde kanser tedavisinde oldukça önemli gelişmeler ortaya çıktı. Eskiden uygulamakta olduğumuz standart kemoterapi protokollerinin yerini, hedefli tedaviler ve immünoterapi uygulamaları almaya başladı. Özellikle akciğer kanseri tedavisinde, immünoterapi birinci basamak tedaviden itibaren bazen tek başına bazen de kemoterapiyle birlikte uygulanıyor. Bu tedavilerle hem yanıt oranlarında artış hem de yaşam süresinde uzama gözleniyor. Bazı hastalarda kemoterapisiz, yalnız immünoterapi ile tedavi şansı ortaya çıktı. Oldukça habis bir cilt kanseri türü olan malign melanomda hem immünoterapi ile hem de belli bir mutasyon (B-RAF mutasyonu) taşıyan hastalarda hedefli tedaviler sayesinde oldukça başarılı sonuçlar elde ediyoruz. İmmünoterapi uygulamaları böbrek hastalarında da çok etkili sonuçlar ortaya koydu.

Amerikan Hastanesi'nde bu güncel tedavilerin hepsini uyguluyoruz. Hedefe yönelik tedaviler için hastalarda belirli mutasyon analizleri yaparak sonuçlara göre tedavi seçimini gerçekleştiriyoruz. Örneğin akciğer kanserinde, mevcut mutasyonlara bakarak kemoterapisiz, sadece hedefe yönelik tedavi seçenekleri uygulanıyor. Bu tedavilerin her hastaya uygun olmadığını akılda tutmak gereklidir. Güncel tedavi yaklaşımları hem mutasyon analizleri hem kişilerin sağlık durumlarıyla ilişkili olarak düzenleniyor."

Akıllı ilaçlar hedefe yöneliyor

Uzun yıllardır kanser tedavisinde en yaygın kullanılan yöntemlerden biri kemoterapi. Kanser hücrelerinin bölünerek çoğalmasını önlerken, sağlıklı hücrelerin çoğalmalarını da kısmen engelleyen kemoterapi ilaçları, kan değerlerinin düşmesi, saç dökülmesi ve bulantı-kusma gibi yan etkilere sebep oluyor. Son yıllarda geliştirilen akıllı ilaçlar ise hedefe yönelik tedavi sağlayarak kanser hücrelerinin yaşaması, büyümesi veya yayılmasında kritik öneme sahip gen veya proteini durdurmak üzere düzenleniyor. Normal hücrelere zarar vermeyip doğrudan kanserli hücreleri hedef alan bu tedavi yöntemi, son 10 yılın kanser tedavisindeki en önemli gelişmeler arasında dikkat çekiyor. Başarı oranını yüzde 15 kadar artıran yeni ilaçlar; meme kanseri, bağırsak kanseri, akciğer

kanseri ve renal hücreli (böbrek) kanserler başta olmak üzere pek çok türde başarıyla uygulanıyor. Hedefe yönelik tedaviyle yaşam süresi uzarken, yaşam kalitesinde de artış sağlanıyor.

İmmünoterapi, savunmayı harekete geçiriyor

Birkaç yıldır yaygınlaşan immünoterapi, diğer adıyla biyolojik tedavi, bağışıklık sistemini harekete geçirip vücudun hastalıkla savaşmasına yardımcı oluyor. Halk arasında kanser aşısı da denen bu tedavi 20'ye yakın kanser türünde olumlu sonuç veriyor. Normalde kanser hücrelerini bulup yok etme özelliğine sahip olan bağışıklık sisteminden saklanan bazı kanser hücreleri yüzünden ortaya çıkan hastalığı, sistemi harekete geçirerek yenmeyi amaçlayan immünoterapi, yeni nesil

tedavilerin en umut verenlerinden biri. Bazı immünoterapiler kanser hücrelerini işaretleyerek bağışıklık sisteminin onları bulup yok etmesini kolaylaştırırken bazı tedaviler ise kanserle daha iyi mücadele edebilmesi için bağışıklık sistemini güçlendiriyor. Hedefli antikorlar, CAR-T hücre tedavisi, onkolitik virüs terapisi, kanser aşılı, sitokinler ve adjuvanlar bu tedaviyi oluşturan yöntemlerden bazıları. Lenfoma ve lösemiler başta olmak üzere melanom, böbrek, akciğer, meme ile kolon kanserlerinin bazı alt gruplarında yüksek düzeyde etkiye sahip olduğu görülüyor.

Tedaviler kişiselleşiyor

Kanser pek çok türü olan hatta kimi durumlarda aynı tür olsa bile hastalara göre farklı seyredebilen bir hastalık. Kişiye özel tedaviler de bu noktada büyük önem taşıyor. Kişiselleştirilmiş tedaviler başlığı altında hastaların ve tümörün genetik özelliklerine göre tedavi seçimi yapılabilir. Kanser hücresinin içi “kanserin genetik haritalandırması” çıkarılarak görüntüleniyor, hücreye verdiği hasar tespit ediliyor. Hasarın boyutuna göre sadece hastalıklı, kanserli hücreye özel uygulanan ilaç tedavisi, kişinin sağlıklı hücrelerine zarar vermeden hastalığı yenmesini sağlıyor. Hücrelerin genetik haritasının çıkarıldığı yeni nesil tedavi yönteminde, kanser hücresinin içi daha net olarak görülebiliyor. “Yeni nesil dizileme” NGS (next generation sequencing) olarak adlandırılan bu yöntemle, kanser dokusu incelenmesi veya kan testi yapılıyor. Alınan kanserli hücre üzerinde yapılan araştırmalar ile 600’e varan gende oluşacak hasar tespit edilerek, bu noktadaki bozulmanın onarımına yönelik ilaç tedavisi uygulanıyor. Aynı kanser türlerinde bile görülen moleküler düzeydeki farklılıklar nedeniyle tedaviye alınan farklı yanıtlar yüzünden bu yöntemle hastalık için en uygun ilaç seçimi yapılabilir. Önemli gelişmelerden bir diğeri de önleyici tedaviler. Meme ve yumurtalık

kanseri gibi hastalıklarda yüksek risk grupları saptanıp önleyici ilaç tedavisi uygulanabiliyor. Artık birçok kanserin gelişme riski, genetik testler yardımıyla da tahmin edilebiliyor. Örneği BRCA gen testi yapılarak bu geni taşıyan kişilerde meme ve over (yumurtalık) kanseri riski oldukça yüksek olduğu için hastaya koruyucu cerrahiler önerilebiliyor.

Akciğer kanserinde yeni tedaviler

Genellikle belirtileri ihmal edildiği için geç fark edilen, tedavisinde zorluklar yaşanan akciğer kanserinde yeni tedaviler umutları yeşertiyor. Küçük hücreli olmayan akciğer kanseri tedavisi için 2016 yılında FDA onayı alan Atezolizumab isimli immünoterapi ilacı kanserde yeni tedavi yöntemleri arasında. Vücudun bağışıklık sistemini aldatarak yabancı olarak algılamaktan kurtulan akciğer kanseri hücrelerinin geliştirdiği mekanizmayı bloke eden yeni ilaç, vücut savunma hücrelerini yeniden etkinleştiriyor. Stereotaktik radyocerrahi (SBRT) de yeni tedavilerden biri. Ameliyata alternatif olarak özellikle kırılğan hastalarda kullanılabilen bu yöntem, çok yüksek dozlu ve iyileştirici tek seferlik uygulama yapılabilen özel bir perkütan ısınlama tedavisi. Küçük boyuttaki beyin tümörlerinin tedavisinde de başarılı sonuçlar veriyor. Standart radyoterapi uygulamalarına göre sağlıklı dokuda daha az hasar oluşturan SBRT; radyocerrahi, Gamma Knife, LINAC gibi farklı isimdeki cihazlarla uygulanıyor. Radyo frekans ablasyonu (RFA), kriyo terapi de akciğer kanseri tedavisinde kullanılan yeni yöntemlerden. Kanser hücrelerini yok etmek için radyo dalgalarının oluşturduğu ısıyı kullanan RFA, elektriksel enerjiyle tümörü ısıtıp kanser hücrelerini öldürüyor. Karaciğer ve böbrek kanserlerinde de uygulanan bu yeni tedavi ameliyat olunamayacak durumlarda seçilebiliyor. Kriyoterapi ise kanserli hücreleri soğutarak yok eden yeni nesil yöntemlerden biri. Akciğerin yanı sıra serviksteki anormal hücrelerin

Kişiselleştirilmiş tedavilerde hastaların ve tümörün genetik özelliklerine göre tedavi seçimi yapılabilir. Kanser hücresinin içi “kanserin genetik haritalandırması” çıkarılarak görüntüleniyor, hücreye verdiği hasar tespit ediliyor. Hasarın boyutuna göre sadece hastalıklı kanserli hücreye özel uygulanan ilaç tedavisi, kişinin sağlıklı hücrelerine zarar vermeden hastalığı yenmesini sağlıyor.

tedavisinde ve bazen de bazal hücreli cilt kanserinde kullanılıyor. Dünyada ilk klinik çalışmaları İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde Prof. Dr. Seyhan Çelikoğlu tarafından yapılan yeni bir tedavi olan intratümoral kemoterapi ise yine akciğer kanserinde yüz güldüren sonuçlar getiriyor. Tümörlü dokuya doğrudan verilen ilaçlar sayesinde lokal bir kemoterapi ve immünoterapi etkisi sağlanıyor.

Meme kanserinde yol alındı

Meme kanserinin yaygın tedavisi olan ameliyat ve kemoterapiye son 15 yıldan beri eklenen akıllı ilaçlar tedavilerde oldukça başarılı sonuçlar getiriyor. Yeni nesil tedavilerden biri olan hipertermi de başka tür kanserlerin yanında meme kanserinde de kullanılan yöntemlerden biri. İlerlemiş kanserlerde yeni umut olarak gösterilen hipertermi intraperitoneal kemoterapi (HIPEC) ise karın boşluğunun ısıtılmış kemoterapi ilaçlarıyla doldurulmasını içeriyor. Mide, kalın bağırsak, yumurtalık gibi bazı karın içi kanserlerin ileri evresinde uygulanan bu tedavi genellikle cerrahi işlem ile mümkün olan tüm kanserli dokuların çıkarılmasından sonra uygulanıyor. Karaciğer kanserinin balon kateterle tedavisi de yine yeni tedavilerden biri. Normalde insanlar için ölümcül olabilecek son derece yüksek bir kemoterapi dozuyla tümör hücreleriyle savaşılan bu yöntemde balon kateterler ve yeni geliştirilen bir filtre, ilacın sadece karaciğere ulaşmasını ve vücudun geri kalanının korunmasını sağlıyor. Bir diğer tedavi olan mikrokürede ise karaciğerin kendine özel damarlanması kullanılarak, radyasyonun doğrudan kanserli dokunun içerisine verilmesi sağlanıyor. Kanserinin spesifik bir kısmına güçlü bir ışın gönderilen yüksek yoğunluklu odaklanmış ultrason (HIFU) da uzmanların gündemine giren yeni yöntemlerden. Her kansere uygun olmadığı bilinen HIFU'yla ilgili çalışmalar Avrupa'da sürdürülüyor. Melanom dışı cilt kanseri için uygulanan

ÖDÜL ALAN BİLİMSEL ÇALIŞMALAR UMUT VERİYOR

Son birkaç yıldır Nobel Tıp Ödülü, kanser alanında çalışmalar yapan bilim insanlarına verildi. 2016 yılında Nobel alan hücre biyoloğu Yoshunori Ohsumi, hücresel bileşenleri ayırtan ve geri dönüştüren temel bir süreç olan otofajinin altında yatan mekanizmaları açığa çıkarırken kanser tedavisinin yolunu da aydınlatmış oldu. 2018 yılında ödül alan James P. Allison ve Tasuku Honjo da bağışıklık sisteminin frenlerinin durdurulup tekrar aktif hâle gelmesini sağlayan tedaviyi geliştirdiler. Geçen yılki ödülü ise vücudun oksijene tepkisini araştırıp kanser araştırmalarına katkı sağlayan William G. Kaelin, Gregg L. Semenza ve Peter J. Ratcliffe kazandı.

Türk bilim insanları da son yıllardaki çalışmalarıyla öne çıkıyor. Uluslararası tıp camiasında da yankı bulan çeşitli ödüller alan uzmanlardan biri, Prof. Dr. Mehmet Toner. 18. Vehbi Koç Ödülü'nün de sahibi olan Toner, geliştirdiği mikroçip teknolojileri ile milyarlarca kan hücresi arasından tek bir kanser hücresinin 1 saat gibi kısa bir süre içinde tespit edilmesini sağladı.

Yumurtalık kanser hücrelerini çoğaltan fokal adezyon kinaz (FAK) adlı protein ile ilaçlı mücadele yöntemini keşfeden Dr. Duygu Özmadenci'nin yanı sıra kanserin öncüsü hastalıklarla ilgili çalışmasıyla dünyaya adını duyurarak "Küresel Araştırma" ödülü alan Doç. Dr. Can Küçük de bu alanda öncü isimlerden. Yıllardır kanser üzerine çalışmalar yapan 60'tan fazla patent ve çeşitli ödüllerin sahibi olan Prof. Dr. Uğur Şahin ve Dr. Özlem Türeci ise tümör gen haritasını çıkarıp bağışıklık sisteminin hafızayla donatarak kanserin nüksetmesi hâlinde sistemin yeniden çalışmasını sağlamayı hedefliyor.

UNESCO'dan ödül alan Doç. Dr. Nurcan Tunçbağ, dünyada kanser tedavisine yön veren bilim insanlarından biri olan Yrd. Doç. Dr. Salih Gencer, "ilaç yapılı MEIS inhibitörleri" çalışmasıyla ödül kazanan Doç. Dr. Fatih Kocabaş, Gliomir-Beyin Kanseri Aşı Tedavisi'yle hastalar için umut olan Prof. Dr. Serdar Bakı Albayrak bu alandaki diğer öncü isimler.

Dünyanın dört bir yanında yürütülen ve alanında çığır açan çalışmalar, kanserin çok yakında ölümcül olmaktan çıkıp kronik bir hastalık hâline gelebileceği düşüncesini destekliyor.

ve bazı diğer kanser tipleri için de deneysel çalışmalar gerçekleştirilen fotodinamik terapi (PDT) spesifik bir ışığa maruz bırakıldığında hücrelerin ışığa duyarlı hâle gelmesini sağlayan bir ilaçla birlikte uygulanıyor. Böylelikle bağışıklık sisteminin kanser hücrelerine saldırması hedefleniyor.

Dünyanın dört bir yanında yapılan çalışmalarda, kanserin mekanizmasını anlama ve hastalığın tedavisi konusunda önemli mesafe kat edildi. Alınan sonuçlar çok yakında kanserin tamamen hastalığın tedavisi edilemese bile kronik bir hastalık hâline gelebileceğine dair umut veriyor.

PANDEMİNİN HIZINI KESEMEDİĞİ DUAYEN

♦ ♦ ♦

Karantina, sokağa çıkma kısıtlaması mı varmış?
Türk tiyatrosunun duayeni Haldun Dormen için bütün bunlar fazla bir şey değiştirmemiş. Bitmez tükenmez enerjisiyle o çalışmalarına devam etmiş. 92 yaşını geride bıraktığı karantina günlerinde bir oyun yazmış ve sergilenmek üzere vermiş. "Ben haftada dokuz oyun oynamaya alışkınım" diyen Dormen, yeniden başlaması öngörülen oyunlar için hazırlanıyor.

Bütün dünyanın evine kapanıp insanların içe döndüğü bir dönem yaşandı geçtiğimiz aylarda. Zor karantina günlerinde toplumsal hayatta önemli değişiklikler yaşanırken, bazı mesleklerin değeri de daha net olarak hissedildi. İlki tabii ki sağlık çalışanlarıydı. Canla başla, durmaksızın hastalık sürecinin en az kayıpla atlatılması için çalıştılar. Bir diğeri, hizmet sektörüydü. Evden çıkılamayan dönemde arı gibi işlerinin başındaydılar. Ve üçüncüsü ise sanatçılardı. Onların yarattıkları sayesinde dört duvar arasında geçirdiğimiz günlerde bambaşka yerlere gittik, dünyanın zenginlikleriyle buluştuk.

“İyi ki varsınız” dediğimiz sanatçılar arasında tiyatro alanında akla gelen ilk isimlerden biri de kuşkusuz Haldun Dormen. Geçtiğimiz aylarda 92’nci yaşını kutlayan ulu çınar, karantina dönemini torunu yaşındakilere taş çıkartan bir çalışkanlıkla geçirdi. Bir oyun yazarak bu oyunu sahnelenmek üzere verdi bile...

Aslında, bugüne kadar ürettiklerine bakıldığında bu zaten beklenenden farklı bir sonuç değil. Neler yok ki hayatında? Galatasaray Lisesi ve Robert Kolej’deki güçlü eğitimin ardından ABD’de Yale Üniversitesi’nde tiyatro yönetmenliği eğitimi... Hollywood, New York ve Paris’te yönetmenlik ve oyunculuk kariyeri... Türkiye’ye dönüşünde Muhsin Ertuğrul yönetimindeki Küçük Sahne’de oyunculuğa devam ederken Beyoğlu’nda 60 kişilik bir cep tiyatrosunun kuruluşu... 1957’de Dormen Tiyatrosu’nu açtıktan sonra 1961 yılında Türkiye’de Batılı anlamdaki ilk müzikal olan “Sokak Kızı İrma”nın sahnelenmesi...

Türkiye’de sanata katkıları böyle başlıyor Dormen’in ama enerjisi o kadar yüksek ki, yazdıkları ve sahneledikleri sanki ona yetmiyor ve tüm yoğunluğunun arasında “Bozuk Düzen” ve “Güzel Bir Gün İçin” isimli iki de film yönetiyor. Bunlarla 1966 ve 1967 yıllarında Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde toplam yedi ödül kazanıyor.

1980’li yıllarda Egemen Bostancı ile birlikte yazdığı ve yönettiği “Hisseli Harikalar Kumpanyası”, uzun süre kapalı gişe oynuyor. Ardından yine çok büyük ses getiren “Şen Sazın Bülülleri”ni yazıyor. İstanbul Şehir Tiyatroları için 30 yıl kapalı gişe oynayan “Lüküs Hayat”ı sahneliyor. 1997’de Yapı Kredi adına hâlen devam eden Afife Tiyatro Ödülleri’ni başlatarak, tiyatro alanında en prestijli ödüllerden birinin yaratılmasına imza atıyor.

Saymakla bitmiyor sanata katkıları; eserler, yetiştirdiği öğrenciler, TV dizileri... Türkiye’nin sanat hayatında

Yapı Kredi Afife Tiyatro Ödülleri’nin hayata geçirilmesinde Haldun Dormen’in büyük emeği var.

daha birçok önemli izi var Haldun Dormen’in ve bitmeyen enerjisiyle daha fazlasını da ortaya koyacak gibi gözüküyor. Yoğun programının arasında bize de zaman ayıran Dormen ile karantina günlerinin ertesinde telefonla keyifli bir söyleşi gerçekleştirdik. İşte anlattıkları...

Pandemi dönemini en verimli geçiren sanatçılardan birisiniz. Bu süreçte yeni bir oyun yazdığınızı, hatta oyunu sahnelenmek üzere verdiğinizizi öğrendik. Biraz anlatabilir misiniz hem süreci hem de oyununuzu...

Yazdığım oyunu hem Eskişehir Belediye Tiyatroları’na hem de Sahne Tozu Tiyatrosu’na sahnelenmek üzere verdim. Oyunda 50 yaşında oyunculuğa karar veren bir ev kadınının hikâyesini anlatıyorum. Önce ev hayatı ve oyunculuk arasında bocalıyor, sonra aile hayatını tercih ediyor. Ama biliyorsunuz ki belki bir gün atlama yapabilir. Kısaca oyunun sonu “acaba” sorusuyla bitiyor. Zaten oyunun ismi de “Geç mi Acaba?”

Kibarlık Budalası

Hisseli Harikalar Kumpanyası; Samsun Devlet Opera ve Balesi

"Samsun Devlet Opera ve Balesi, 'Hisseli Harikalar Kumpanyası' oyunumu sahneledi. Açık söyleyeyim, beğenmeyeceğimi düşünerek gittim. Perde açıldığı andan itibaren hayran kaldım. O kadar başarılılardı ki oyuncular ve emeği geçen herkesi nasıl tebrik edeceğimi şaşırdım."

Pandemi döneminde evde kalmaya gelince... Ben zaten evde çok vakit geçiren biriydim, o nedenle çok sıkıntı olmadı. Geçen yıl kalça ameliyatı olmuştum. Ama yürüme egzersizlerime devam ediyorum. O nedenle evin içinde yürüyüşlere başladım. Evimin koridoru oldukça uzundur, orada günde bin adım atıyorum. Ve dediğim gibi bir oyun yazdım. Vaktimi dolu dolu geçirdim diyebilirim.

Ama sizin de işleriniz sekteye uğradı sanıyorum. Ders veriyorsunuz, danışmanlık yapıyorsunuz, sahneye çıkıyorsunuz... Benim unuttuklarım var mı?

Oyunlarım oynanıyor Türkiye'nin farklı yerlerinde. Örneğin Samsun Devlet Opera ve Balesi "Hisseli Harikalar Kumpanyası" oyunumu sahneledi. Bizi de davet ettiler. Açık söyleyeyim, beğenmeyeceğimi düşünerek gittim. Perde açıldığı andan itibaren hayran kaldım. O kadar başarılılardı ki

oyuncuları ve emeği geçen herkesi nasıl tebrik edeceğimi şaşırdım. Sonra "Kantocu" oyunum İzmir Belediye Tiyatrosu'nda oynuyor. Ama tabii bu süreçte oyunların sahnelenmesi kesildi. Ayrıca öğrencilerim var ve onları gerçekten çok özledim. Onlar da beni özlemişler, telefonlaşıyoruz. Normalleşmeyle birlikte onların da başlayacağını umuyorum. Bu arada İstanbul Şehir Tiyatroları'nda "Yaygara 70" için provalara başlamıştık. Karantina süreciyle birlikte durduruldu. Sanırım o artık yapılmayacak, "Sen Nereden Çıktın?" oyununun provalarına başlamıştık, ona ara verdik. Tekrar başlayacağız. Onda ben de oynuyorum ve çok heyecanlıyım.

Moliere'in "Kibarlık Budalası"nda oynuyordunuz. Yeni süreçte devam edecek mi oyununuz?

Kedi Sahne Sanatları'nın söylediğine göre o oyun devam edecek. Onlardan haber bekliyorum.

*"En çok
öğretmenliği
seviyorum. Çünkü
hayatım boyunca
bildiğim şeyleri
paylaşmayı çok
sevdim. İnsanlara
yararlı olmanın
verdiği haz, benim
için bambaşka..."*

Haftada üç oyun yorucu olmuyor muydu?

Ben haftada dokuz oyun oynamaya alışkınım; üç gece oynamak çok yorucu olmuyor. Ali Poyrazoğlu, Yıldız Kenter, ben hep öyle alıştık. Pazartesi hariç dokuz temsil oynuyorduk, başka türlüünü düşünemiyorum bile.

Peki, en çok hangisini seviyorsunuz; oyunculuk, yönetmenlik, öğretmenlik ve yazarlık?

En çok öğretmenliği seviyorum. Çünkü hayatım boyunca bildiğim şeyleri paylaşmayı çok sevdim. İnsanlara yararlı olmanın verdiği haz, benim için bambaşka... Sıralamak gerekirse öğretmenlikten sonra yazarlığı, yönetmenliği seviyorum. Benim için oyunculuk en sonra geliyor. Onun nedeni de alkışa "hayır" diyememem. Alkış çok seviyorum.

Türkiye'de Yale Üniversitesi'nde tiyatro eğitimi alan ilk öğrencilerdensiniz. Sizden sonra yanılmıyorsa bir de Ayla Algan var. Yale size ne kattı ve bunu öğrencilerinize nasıl aktarıyorsunuz? Oradaki eğitim anlayışıyla, Türkiye'deki konservatuarlardaki eğitim anlayışını karşılaştırabilir misiniz?

Öncelikle beni hâle yola soktu. (Gülüyor) Tabii ki oradaki eğitim bana işin temellerini verdi. 40 yıl boyunca, ben de üzerine çok şey kattığımı düşünüyorum. Ama sanırım Yale'in bana kattığı en önemli şey güvendi kuşkusuz. Kendime güvenmeyi orada öğrendim. Çünkü aktör olmaya çok niyetim yoktu, o bakımdan kendime güvenmiyordum. Yönetmen olurum diye gittim. Baktım sonra aktör olarak da işe yarıyorum (gülüyor), sahneye de çıkmaya başladım.

Karşılaştırma meselesine gelince... Ben gittiğim zaman, Yale dünyanın ilk tiyatro okulunu açmıştı. İlk olmanın getirdiği eksiklikler de vardı kuşkusuz. Mesela dans dersleri, şarkı dersleri yoktu. Okullar da kendilerini, eksiklerini gördükçe geliştirdiler. Şimdi bizim konservatuarlarımızda da dünyadaki pek çok üniversitede olduğu gibi önemli dersler programlarda yer alıyor. Dolayısıyla son dönemlerini bilmiyorum tabii, ama gördüklerim ve tecrübelerimle aşağı yukarı aynı olduklarını söyleyebilirim.

Okullu-alaylı tartışması yıllardan beri sanat hayatında sürüp gider. Siz ne düşünüyorsunuz; okullu veya alaylı olmanın avantaj ve dezavantajları var mı?

Okullu olmanın avantajı çok var tabii ki... Sesini kullanmayı, ezber yapmayı ve

daha pek çok şeyi öğrenerek geliyorsun. Ama bu demek değildir ki, alaylı olmak kötüdür. Alaylı meslek büyüklerime ve meslektaşlarıma da çok saygı duydum. Zaten alaylı olmayı küçümsemek, geçmiş Türk tiyatrosunu silmek demek. Afife Jale'den tutun da Bedia Muvahhit, Adile Naşit, Münir Özkul gibi büyük sanatçıların hiçbirisi okullu değildir. Usta-çırak ilişkisiyle yetişmiş, sahnede devleşmiş sanatçılar hepsi de... Bence okullu veya alaylı değil de, yetenekli mi, değil mi veya azimli mi ona bakmak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bazen her okullu da azimli olamayabiliyor. Gençlerin bazılarının "Olsa da olur, olmasa da olur" gibi çalıştıklarını görüyorum. Öyle tiyatro yapılmaz. Sanatçının hayatında tiyatro ya vardır, ya yoktur; hatta hayatının tamamı tiyatrodur. Bundan gençleri beğenmediğim anlaşılmaz; çok beğendiğim, oyunculuğuna, azmine hayranlık duyduğum gençler de var. Özellikle alternatif tiyatroları çok takdir ediyorum. Bence onlar, Türk tiyatrosunun geleceğini anlatıyor bize. Yeni yazarlar çıkıyor -ki bu çok önemli-, yönetmenler, aktörler çıkıyor ve yaptıkları işler çok başarılı oluyor. Hepsi için aynı şeyi söyleyemem, ama içlerinde gerçekten çok iyi olanlar var. Bu isimlere örnek olarak Kerem Alışık'ı verebilirim. Çok başarılı işler yapıyor. Mesela ben daha görmedim, ama son yaptığı "Amadeus"un çok müthiş bir prodüksiyon olduğu söyleniyor ve herkes anlata anlata bitiremiyor. Kendisini çok takdir ediyorum ve candan, gönülden tebrik ediyorum.

Sokağa çıkma yasakları sırasında pek çok tiyatro oyunu "online" olarak yayınlandı ve izlendi. Bu tiyatrodaki yeni bir dönemin habercisi olabilir mi? İnternette oyun yayınlamak bence o süreç için geçerliydi. İnsanların karantina sürecinde iyi vakit geçirmesine yönelikti. Ama bunun devam edeceğini hiç

Kibarlık Budalası

"Alternatif tiyatroları çok takdir ediyorum. Bence onlar, Türk tiyatrosunun geleceğini anlatıyor bize. Yeni yazarlar çıkıyor -ki bu çok önemli-, yönetmenler, aktörler çıkıyor ve yaptıkları işler çok başarılı oluyor. Hepsi için aynı şeyi söyleyemem, ama içlerinde gerçekten çok iyi olanlar var."

düşünmüyorum. Çünkü tiyatro karşı karşıya duyguların çarpışması demek. Ben sahneden duygularımı seyirciye aktarıyorum, onlardan aldığım enerjiyle oyunuma devam ediyorum. Bu etkileşim olmadan olmaz. Ekrandan duygularımı nasıl aktarabilirim? Hiç olmamasından iyidir diyorum, ama bunun devamlılığı olacağını sanıyorum.

Enerjiniz çok yüksek ve inanılmaz üretkensiniz. Peki, pandemi döneminde 65 yaş üstüne dönük sokağa çıkma sınırlaması size kendinizi nasıl hissettirdi?

Açıkçası tuhaf geldi, ama çok da etkilemedi. Başta da dediğim gibi ben normalde de evden pek çıkmayan bir insanım. Çalışma düzenimi de ona

göre oluşturmıştım. Kaldı ki sokağa çıksam, sahneye çıkmak isterim. Onu da yapamadıktan sonra, zaten gerek yok. O yüzden beni çok etkilemedi. Zaten ben henüz 65 yaşında da değilim (gülüyor). Tek üzüldüğüm, yalnız yaşayan insanlardı. Onlar için hayat çok zor oldu.

Evde kaldığınız süreçte neler okudunuz, neler dinlediniz veya neler izlediniz?

Aslına bakarsanız çok fazla okumaya fırsat bulamadım. Yeni yeni başlayacağım. Ben "Suç ve Ceza"yı çok severim. Ona tekrar göz atacağım mesela. Ama hayatımda müzik her zaman var. Sabah kalkar kalmaz müzik açarım. Klasik müzik meraklısıyım. Ama arada pop da dinliyorum. Klasik müzikte Rahmaninov dinliyorum, onu çok seviyorum. Modern müziği, modern klasik müziği çok sevmiyorum. Pop müzikte de Frank Sinatra ve Ella Fitzgerald favorilerim.

Tekrar çalışmalara başlayacağınızı söylediniz. Sizin kendinize özel önlemleriniz olacak mı? Sonuçta virüs tehlikesi hâlen devam ediyor.

Azami dikkat gösteriyorum. Ziyarettime gelen insanlar oluyor. Maskelerini takıp mesafeyi koruyorlar. Asistanlarım sağ

olsunlar, beni hiç yalnız bırakmadılar. Özellikle Cengizhan, ona çok teşekkür ediyorum. Daha çok uzarsa ne yapacağımı bilemiyorum, koşarak kaçacaklar diye korkuyorum (gülüyor).

Dünyada milyarlarca insanın evine kapandığı olağanüstü bir süreç yaşandı. Bu, insanların hem yaşadığı dünya hem de kendi hayatları üzerine düşünmesine neden oldu. Bir de pandeminin yarattığı sonuçlar var. Siz bir asra yaklaşan hayat deneyiminizle geleceği nasıl okuyorsunuz? Hayatta ve sanatta gelecekte neler dünkünden farklı olacak?

Bence insanlar biraz kendilerinin farkına vardılar. Tek başlarına yapabileceklerini

gördüler. Pek çok dostum resim yapmaya başladı bu süreçte. Bazı öğrencilerim yemek yapmayı öğrendi. Mesela asistanım Murat, hızını alamayıp gelip burada bize de yemek pişiriyor (gülüyor).

Şaka bir yana insanlar kendilerinin farkına vardı, bunu çok önemli buluyorum. Öte yandan sahnelerde de pek çok şey değişecek kuşkusuz. Örneğin yaz döneminde oyunların çoğunlukla açık havada oynanacağını düşünüyorum. Koltuk düzenlerinde farklılıklar olacak mutlaka. Oyuncu ve sahne gerisinde çalışanlarda sayı azaltılabilir gibi geliyor. Kısaca öyle ya da böyle binlerce yıllık bir sanat olan tiyatro, her zaman devam edecek. Çünkü hayat devam ediyor.

"(Salgın sonrasında) sahnelerde de pek çok şey değişecek kuşkusuz. (Ama) öyle ya da böyle binlerce yıllık bir sanat olan tiyatro, her zaman devam edecek. Çünkü hayat devam ediyor."

